

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2010

Jan Pospíšilík

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a humanitární práce

Jan Pospíšilík

**Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené
lokality Školní ulice: realizační a závěrečná část
výzkumného šetření**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Vladislava Závorská

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně na základě použitých zdrojů uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 4. 5. 2010

Jan Pospíšilík

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Mgr. Vladislavě Závrské za inspiraci, podporu a ochotný přístup při vedení práce, dále děkuji kamarádce Vendule za provedenou korekturu a v neposlední řadě rodině a kamarádům za podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Historie výzkumného záměru, formulace výzkumného problému.....	8
2 Vymezení výzkumné lokality a základních pojmů.....	9
2.1 Úvod do situace.....	9
2.1.1 Sociální vyloučení (exkluze).....	9
2.1.2 Projevy sociálního vyloučení.....	10
2.1.3 Školní ulice, Holešov.....	10
2.1.4 Školní ulice a Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách...	11
2.2 Kvalita života.....	12
2.2.1 Vymezení pojmu kvalita.....	12
2.2.2 Definice kvality života.....	12
2.2.2.1. Definice kvality života dle Slovníku sociální práce.....	12
2.2.2.2. Definice kvality života dle Světové zdravotnické organizace (WHO)	13
2.2.2.3. Definice kvality života dle Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách.....	13
2.2.3 Přístupy vybraných vědních oborů ke kvalitě života.....	13
2.2.3.1. Psychologie a kvalita života.....	13
2.2.3.2. Sociologie a kvalita života.....	13
2.2.4 Vybrané faktory, které mohou ovlivňovat kvalitu života.....	14
2.2.4.1. Osobní pohoda a životní cíle.....	14
2.2.4.2. Osobní pohoda a socioekonomický status.....	15
2.2.4.3. Víra.....	15
2.2.5 Vybrané způsoby měření kvality života.....	15
2.2.5.1. Užítí hrubého domácího produktu, jako kritéria kvality života společnosti.....	15
2.2.5.2. Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI).....	16
2.2.5.3. Index bohatství národů.....	16
2.2.5.4. Dotazník SQUALA (SQUALA Subjective QUALity of Life Analysis).....	17
2.2.5.5. Metoda SEIQoL (Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life).....	17
3 Kvalitativní výzkum jako vhodné paradigma k výzkumné otázce.....	19
4 Hlavní a dílčí výzkumné otázky.....	20
4.1 Formulace výzkumného problému.....	20
4.2 Formulace dílčích výzkumných otázek.....	20
5 Interview jako metoda sběru dat – struktura interview (jeho oblasti).....	21
6 Vstupy do terénu a jejich reflexe.....	23
6.1 První interview.....	24
6.2 Změna přístupu k interview na základě reflexe prvního rozhovoru.....	25
6.3 Druhé interview.....	26
6.4 Třetí interview.....	27
6.5 Čtvrté interview.....	28
6.6 Páté interview.....	28
7 Práce s kvalitativními daty.....	30
7.1 Fixace kvalitativních dat.....	30
7.2 Zpracování dat a jejich příprava pro analýzu.....	30
7.2.1 Transkripce.....	30
7.2.2 Kódování dat.....	31
7.3 Deskriptivní analýza dat.....	31

7.3.1	Jaké mají obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově životní cíle a jak vnímají jejich naplňování?	32
7.3.2	Spokojenost se životem v kontextu přístupu ke vzdělání, přístupu na trh práce a možnosti získání lepšího bydlení	34
7.3.3	Jsou dotazovaní spokojeni se svým životem?.....	38
8	Shrnutí.....	40
	Závěr	42
	Bibliografie	43
	Seznam příloh	47

Úvod

Ve své bakalářské práci budu provádět kvalitativní výzkum, zaměřený na individuální vnímání kvality života. Výzkumným souborem mi budou vybrání obyvatelé tzv. sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově.

Důvodem pro volbu tématu bylo jednak to, že problematika tzv. sociálně vyloučených lokalit je v dnešní době aktuální, zároveň si však myslím, že problematika je reflektována převážně ze strany majority, tedy „sociálně nevyloučených“. Já chci dát ve své práci slovo naopak lidem, kteří jsou označováni jako „sociálně vyloučení“.

Druhým důvodem je určitá podobnost tohoto typu výzkumu se sociální prací. Sociální pracovník se často ocitá v situaci, kdy musí z určitého úhlu pohledu posoudit životní situaci klienta, což je určitá obdoba posuzování kvality života. Kvalitu života sice nebudu posuzovat já, nicméně možná právě tento fakt je pro uplatnění v sociální práci ještě lepší. Může nám totiž pomoci si uvědomit to, že člověk často vnímá svou situaci jinak než jeho okolí.

V bakalářské práci budu vycházet ze své absolventské práce, v níž jsem zpracoval výzkumný projekt. Nejprve tedy v krátkosti shrnu to nejpodstatnější z absolventské práce. Konkrétně stručně uvedu čtenáře do tématu sociálního vyloučení a naznačím problémy, jež jsou s ním spojeny. Poté se budu věnovat pojmu „kvalita života“. Nejprve vymezím pojem kvalita, poté uvedu vybrané definice kvality života. Následně popíši, jak k pojmu kvalita života přistupují vybrané vědní obory a vybrané způsoby hodnocení kvality života.

Použiji kvalitativní výzkumné paradigma, zdůvodním tedy krátce, z jakých důvodů jsem ho zvolil. Jako hlavní metodologický průvodce mi poslouží práce Michala Miovského „Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu“¹.

Důležitou část mé práce budou tvořit pravidelné reflexe prováděných činností. Reflexe považuji za velmi důležité, jsem si totiž vědom toho, že jsem na poli výzkumu ryzím amatérem a pravidelné reflexe mi umožní uvědomit si své chyby a následně i předcházet jim.

---

¹ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha : Grada Publishing, 2006.

Neméně důležitá část práce se bude odehrávat v terénu, kde provedu výzkum formou polostrukturovaných interview. Poté se budu věnovat transkripci získaných dat a provedu kódování, na jehož základě přistoupím k deskriptivní analýze dat.

1 Historie výzkumného záměru, formulace výzkumného problému

S problematikou lokality Školní ulice jsem se setkával v podstatě celý svůj život, protože bydlím poměrně nedaleko. Blížeji jsem se s ní seznámil na přelomu října a listopadu roku 2008. V té době jsem v dané lokalitě prováděl v rámci plnění domácího úkolu do předmětu Sociální práce s etnickými menšinami průzkumné šetření. Ačkoli i před zmiňovaným šetřením jsem ulicí procházel téměř denně, nikdy jsem nevstoupil do žádného domu. Když jsem toto „tabu“ prolomil, zůstal ve mně dobrý pocit z překonání určité společenské bariéry. Když jsem si vybíral téma pro svou bakalářskou práci, rozhodl jsem se tedy pokračovat ve zpracovávání problematiky Školní ulice.

Prvotním záměrem bylo zjistit, jak obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově vnímají svou životní situaci. Protože bylo potřeba termín životní situace uchopit nějak blíže, zvolil jsem užší problém, a to jak obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově vnímají kvalitu svého života, respektive své životní situace.

Tato práce mě obohatí, protože jednak budu mít možnost si prakticky vyzkoušet provádění kvalitativního výzkumu. Také se výsledky práce v terénu mohou projevit v mém osobním životě, setkání (dialog) s lidmi z odlišného prostředí může být inspirativní.

Tato inspirace může rovněž pozitivně ovlivnit mé kompetence sociálního pracovníka, protože mi pomůže lépe si uvědomit fakt, že lidé mohou svou situaci subjektivně prožívat jinak, než je podle obecného (většinového) pohledu „jasné“. Při poskytování jakékoliv pomoci bychom měli totiž maximálně respektovat přání a potřeby druhého. Neměli bychom přistupovat ke člověku s přístupem, který by mohl být charakterizován větou: „Já si myslím, že potřebuješ pomoci v tady tom, tak Ti s tím pomůžu, ať se Ti to líbí, nebo ne.“ Z tohoto důvodu může mít práce smysl i pro další studenty sociální práce.

2 Vymezení výzkumné lokality a základních pojmů

V této kapitole čtenáře uvedu do problémové situace. Z toho důvodu popíši již zmíněnou lokalitu Školní ulice a Agenturu pro sociální začleňování v romských lokalitách, jež zde působí. Úvodem však ve stručnosti nastíním problematiku sociálního vyloučení.

Poté se zaměřím na kvalitu života. Nejprve definuji samotný pojem kvalita, posléze se zaměřím na definice kvality života a následně se budu věnovat tomu, jak k pojmu kvalita života přistupují vybrané vědní obory. Nakonec popíši vybrané způsoby měření (zjišťování) kvality života.

Vzhledem k požadovanému rozsahu bakalářské práce se zde budu úvodu do situace věnovat pouze stručně, abych čtenáři poskytl základní informace. Pokud chce čtenář do problematiky proniknout hlouběji, doporučuji k nahlédnutí svou absolventskou práci, ve které jsem zpracoval projekt výzkumu, v němž se danému tématu věnuji podrobněji. Následující text je tedy stručnou verzí kapitoly „Vymezení základních tematických pojmů a výzkumné lokality“² z mé absolventské práce.

2.1 Úvod do situace

2.1.1 Sociální vyloučení (exkluze)

Definice sociálního vyloučení dle Navrátila:

Sociální vyloučení je proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti. Tento proces (stav) má mnoho příčin. Patří mezi ně chudoba, nízké příjmy, diskriminace, nízká míra vzdělanosti, zdevastované životní prostředí (tak typické pro slumy), často také etnická příslušnost. Prostřednictvím tohoto procesu jsou lidé odštěpeni na významnou periodu v životě od institucí a služeb,

---

² Srov. POSPÍŠILÍK, J. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, s. 7-16, Olomouc : Vyšší odborná škola sociální Olomouc, Předloženo 29. 4. 2010, vedoucí absolventské práce Mgr. Vladislava Závorská.

sociálních sítí a rozvojových příležitostí, které má k dispozici většina obyvatel ve společnosti.³

Sociální vyloučení může být prostorové – např. lokalita je umístěna za městem, za zdí, za průmyslovým areálem, za železniční tratí apod., nebo symbolické – obyvatelům lokality je připisován negativní status⁴, lokalita je označována jako tzv. „špatná adresa“

2.1.2 Projevy sociálního vyloučení⁵

Jako projevy sociálního vyloučení se v literatuře popisují:

- Přelidněné byty, nízká kvalita bydlení – např. WC společné pro několik bytů, není teplá voda apod.
- Chudoba, nízké příjmy, nezaměstnanost, zadluženost
- Špatná hygiena, zdravotní stav
- Občanská pasivita
- Zvýšený výskyt patologických jevů (drogy, gamblerství), zvýšená kriminalita
- Nízká vzdělanost, omezený přístup na trh práce

Po vymezení základních tematických pojmů se v následujícím textu věnuji přiblížení lokality Školní ulice v Holešově.

2.1.3 Školní ulice, Holešov⁶

Město Holešov, ve kterém se nachází Školní ulice, leží na rozhraní Valašska a Hané. Má přibližně 12 500 obyvatel.⁷

---

³ NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 34, Praha : Portál, 2003.

⁴ Např. lidé řádně platící nájem, ale žijící v lokalitě, která je označována jako bydlení pro neplatiče, jsou okolím považováni za neplatiče a to jim působí problémy při hledání nového bydlení. Srov. MORAVEC, Š. *Samý známý věci: nástin problému sociálního vyloučení romských populací*, s. 16-17. [online], dostupné na: <http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_85_1.pdf>.

⁵ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*; Srov. MORAVEC, Š. *Samý známý věci: nástin problému sociálního vyloučení romských populací*, [online], dostupné na: <http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_85_1.pdf>.

⁶ VALOUCHOVÁ, E. „Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality: Závěrečná analytická zpráva: Lokalita Holešov“, In. KAŠPAROVÁ, I., RIPKA, Š., SIDIROPULU JANKŮ, K. *Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality*, s. 140-144, [online], dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/monitoring_morava.pdf>, Brno : Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita v Brně, katedra sociologie, odbor sociální antropologie, 2008; VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/socialni-zaclenovani/prace-agentury-v-oblasti-promeny-romskych-ghett-zacala-vlednu-2008-ve-12-vybranych-lokalitach-40435/>>; AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZÁČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH, *Holešov: O lokalitě*, [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/holesov>>; Poznámky z výzkumného šetření prováděného v rámci plnění domácího úkolu do předmětu Sociální práce s etnickými menšinami.

⁷ MĚSTO HOLEŠOV, *Město Holešov* [online], dostupné na: <<http://www.holesov.cz/mesto-holesov>>.

Ulice leží nedaleko centra⁸, obchody, poliklinika, školy, úřady a další prvky občanské vybavenosti jsou tedy poměrně nedaleko.⁹ Na západní straně ulice jsou rodinné domy, které nejsou označovány jako sociálně vyloučená lokalita. Toto označení patří východní straně ulice, na které jsou postaveny přízemní bytovky. Nejedná se tedy o případ prostorového vyloučení, ale spíše symbolického (tzv. „špatná adresa“).

Zmíněné bytovky byly vystavěny provizorně v polovině 19. století pro dělníky, kteří přicházeli z venkova pracovat do holešovských továren. Přestože odhadovaná doba životnosti objektů byla maximálně 20 let a od postavení do nich nebylo zásadně investováno, některé z nich stojí (a jsou obydleny) dodnes. Vlivem společenských změn ve 20. století přešla dělnická kolonie do vlastnictví státu, v současné době je majetkem obce.

2.1.4 Školní ulice a Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách¹⁰

Holešov se stal jednou z dvanácti pilotních lokalit, ve kterých začala působit Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách.¹¹ Tak jako v ostatních lokalitách, bylo i v Holešově ustanoveno tzv. „lokální partnerství“. V rámci lokálního partnerství byly ustanoveny dvě pracovní skupiny. Jedna skupina dostala na starost otázku bydlení, druhá oblast sociálních služeb.¹² Jako hlavní problém byly identifikovány nevyhovující bydlení a nezaměstnanost.

---

⁸ V době, kdy byla postavena se však nacházela na okraji města. Srov. VALOUCHOVÁ, E. „Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality: Závěrečná analytická zpráva: Lokalita Holešov“, In. KAŠPAROVÁ, I., ŘÍPKA, Š., SIDIROPULU JANKŮ, K. *Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality*, s. 142, [online], dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/monitoring_morava.pdf>.

⁹ Srov. příl. č.1: Vyznačení Školní ulice na výřezu mapy Holešova, s. 48.

¹⁰ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/socialni-zaclenovani/prace-agentury-v-oblasti-promeny-romskych-ghett-zacala-vlednu-2008-ve-12-vybranych-lokalitach-40435/>>; AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH, *Holešov: O lokalitě*, [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/holesov>>.

¹¹ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách zahájila svou činnost v lednu roku 2008 ve 12 vybraných lokalitách. Cílem agentury je buďto úplné zrušení sociálně vyloučených lokalit, nebo alespoň podstatné zlepšení kvality života. Srov. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/socialni-zaclenovani/prace-agentury-v-oblasti-promeny-romskych-ghett-zacala-vlednu-2008-ve-12-vybranych-lokalitach-40435/>>; MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/7377>>.

¹² AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH, *Zpráva o činnosti v lokalitách*, s. 21-22, [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/zprava-o-cinnosti-asz-v-lokalitach-01-2008-06-2009/download>>.

2.2 Kvalita života

Tato podkapitola je částečně zestručnělou verzí kapitoly „Kvalita života“¹³ z mé absolventské práce.

Pojem kvalita života je v různých variacích užíván poměrně často. Můžeme se s ním setkat v předvolebních kampaních, v reklamě apod. Častým užíváním se pojmy mohou vyprazdňovat nebo se mohou začít užívat v pozmeněných významech. Podívejme se tedy na tento pojem v širší perspektivě.

2.2.1 Vymezení pojmu kvalita¹⁴

O významu pojmu kvalita nám mnohé prozrazuje jeho český ekvivalent – jakost. Tedy „*jaké to je*“?¹⁵ Pokud bychom se podívali na latinský původ slova, došli bychom k obdobnému výsledku.

Hned na začátku se ukazuje důležitost vymezení pojmů. Vždyť v běžné řeči často říkáme o něčem, že je to kvalitní, a myslíme tím automaticky dobrou kvalitu. Kvalita však může být také špatná.

2.2.2 Definice kvality života

2.2.2.1. Definice kvality života dle Slovníku sociální práce

Slovník sociální práce definuje kvalitu života jako:

Komplexní kritérium používané k hodnocení efektivity sociální péče. Jde o ekvivalent „zisku“ v ekonomickém uvažování. Opírá se buď o širší definici zahrnující zdraví, sociální postavení, mezilidské vztahy, materiální podmínky, přehled denních aktivit apod., nebo o jedno měřítko, např. o životní spokojenost. Závisle na pojetí se kvalita života dá kvantifikovat souborem hodnot (profilem), nebo jednou hodnotou. Nástrojem užívaným k hodnocení kvality života jsou obvykle sebezposuzující škály, dotazníky, strukturovaný rozhovor, někdy i posouzení jinou osobou. Kombinace metod při zjišťování kvality života je vždy vhodnější než spoléhat se na validitu jedné metody.

---

¹³ Srov. POSPÍŠILÍK, J. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, s. 17-24.

¹⁴ Srov. KRIVOHLAVÝ, J. „Kvalita života: Vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví“, In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 9, Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004.

¹⁵ Tamtéž, s. 9.

Kvalitu života však až na výjimky nelze určovat nezávisle na informacích od posuzovaného člověka.¹⁶

2.2.2.2. Definice kvality života dle Světové zdravotnické organizace (WHO)

WHO definuje kvalitu života jako „*to, jak člověk vnímá své postavení v životě v kontextu kultury, ve které žije, a ve vztahu ke svým cílům, očekáváním, životním stylům a zájmům.*“¹⁷

2.2.2.3. Definice kvality života dle Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, která uvádí jako svůj cíl podstatné zlepšení kvality života, ji definuje tak, že značná část obyvatel získá přístup ke vzdělání, začne pracovat a dosáhne na lepší bydlení.¹⁸

2.2.3 Přístupy vybraných vědních oborů ke kvalitě života

2.2.3.1. Psychologie a kvalita života¹⁹

V psychologii bývá s pojmem kvalita života často spojen pojem „osobní pohoda“. „*Jedná se o dlouhodobý emoční stav, ve kterém je reflektována spokojenost jedince s jeho životem.*“²⁰ Abychom mohli mluvit o osobní pohodě (ve smyslu kvality života), musí tento stav trvat řádově týdny. Pokud by trval např. jen několik dní, šlo by pouze o náladu. Na druhou stranu je osobní pohoda ovlivňována i proměnlivými charakteristikami, jako jsou kupříkladu reakce na životní události nebo aktuální psychický stav.

2.2.3.2. Sociologie a kvalita života

Velký sociologický slovník udává, že existují čtyři základní pohledy na kvalitu života:

- Je to odborný pojem vyjadřující a operacionalizující kvalitativní stránky životních procesů a kritéria jejich hodnocení (neexistuje však obecněji přijímané a současně dostatečně konkrétní vymezení kvality života – mezi pojetími jednotlivých autorů jsou značné rozdíly)

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 100, Praha : Portál, 2003.

¹⁷ DRAGOMIRECKÁ, E. ... [et al.] *SQUALA Subjective QUALity of life analysis příručka pro uživatele české verze Dotazníku subjektivní kvality života*, s. 10, Praha : Psychiatrické centrum, 2006.

¹⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/7377>>.

¹⁹ Srov. ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života – sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 21-32.

²⁰ Tamtéž, s. 21.

- Je to programové politické heslo.
- Je sociálním hnutím („za kvalitu života“)
- Jde o reklamní, často zcela bezobsažný, slogan²¹

Pojmu kvalita života se může blížit širše pojatý pojem životní úroveň, jak říká Tuček, když uvádí definici životní úrovně jako „*míru uspokojování materiálních i nemateriálních potřeb a tužeb jednotlivce či skupiny zbožím a službami, respektive jako relaci mezi skutečností a mezi tím, co je pocíťováno jako žádoucí.*“²² (přičemž bere v úvahu ještě další faktory jako např. osobní svoboda, osobní názory, životní prostředí, bezpečnost...)

Jednotlivé vědní obory, potažmo instituce, se neliší pouze v tom, jak kvalitu života definují. Kupříkladu Ivo Možný v úvodu ke své knize Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života²³ popisuje různé možné způsoby chápání pojmu kvalita života. Jako dvě základní kategorie uvádí pojmy **individuální kvalita života** (kterou se zabývá např. sociální psychologie) a **kvalita života celé společnosti** (kterou se zabývá sociologie).²⁴

Myslím si, že tento exkurz definic a pohledů na kvalitu života, mohu vhodně zakončit citací z bakalářské práce Michala Ministra. „*Studium kvality života tedy v současné době znamená hledání a identifikaci takových faktorů, které přispívají k dobrému a smysluplnému životu a také k pocitu lidského štěstí.*“²⁵

2.2.4 Vybrané faktory, které mohou ovlivňovat kvalitu života

V této podkapitole uvedu několik oblastí, které mohou ovlivňovat kvalitu života.

2.2.4.1. Osobní pohoda a životní cíle²⁶

Schmuck a Sheldon definují životní cíle jako „*specifické motivační cíle, k nimž osoba v průběhu času směřuje a jimiž řídí svůj život.*“²⁷ Dále upozorňují

²¹ Velký sociologický slovník, s. 557, Praha : Karolinum, 1996.

²² TUČEK, M. *Dynamika české společnosti*, s. 113, Praha : Sociologické nakladatelství, 2003.

²³ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, Portál: Praha, 2002.

²⁴ Tamtéž, s. 14-15; Křivohlavý uvádí podrobnější dělení – jednatel, dvojice, malá skupina a velká skupina. Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. „Kvalita života: Vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví“, In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 10.

²⁵ MINISTR, M. *Kvalita života uživatelů služeb v domě s pečovatelskou službou a uživatelů v domácí péči*, s. 14, Olomouc : Univerzita Palackého, 2009.

²⁶ Srov. ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 26-27.

²⁷ SCHMUCK, P., SHELDON, K. M. (eds.) *Life goals and well-being. Towards a positive psychology of human striving.*, citováno podle ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní

na některé zajímavé skutečnosti, jako je např. fakt, že „*dlouhodobější cíle souvisejí s osobní pohodou těsněji než krátkodobé cíle*“ a také to, že „*sebe-přesahující cíle, jako jsou ty zaměřené na zdokonalení skupiny či společnosti, přispívají více k osobní pohodě než sebe-zdokonalující cíle.*“²⁸

2.2.4.2. Osobní pohoda a socioekonomický status²⁹

Socioekonomický status má, respektive může mít vliv na osobní pohodu. Spíše však se tento vliv projevuje pouze do dosažení určitého minimálního standardu. Jak uvádí Mayers a Diener, když hovoří o vlivu socioekonomického statusu a zdraví na osobní pohodu: „*Nedostatek obého může přinést zoufalství, avšak to, že je máme, nijak nezaručuje, že budeme šťastni. Obojí jsou nezbytnou ale nikoli dostačující podmínkou osobní pohody.*“³⁰

2.2.4.3. Víra

Víra může mít posilující účinek, ten však nebyl vždy prokázán.³¹

2.2.5 Vybrané způsoby měření kvality života

2.2.5.1. Užití hrubého domácího produktu, jako kritéria kvality života společnosti³²

Tato metoda užívá zdánlivě logického předpokladu, že v těch společnostech (zemích), kde je vysoká míra hrubého domácího produktu, a tedy vysoká míra konzumu, je zároveň vysoká kvalita života. Možný podrobuje tuto metodu kritice především z „materialistického“ úhlu pohledu. Hrubý národní produkt³³ je zvyšován i platbami za věci, které označuje jako „sociálně politováníhodné“³⁴. Další námitkou je fakt, že v tzv. „jednodušších“ společnostech si lidé velkou část služeb, které jsou v tzv. „vyspělejších“ společnostech nakupovány, obstarávají sami, tím pádem nezvyšují hrubý národní produkt, i když využívají srovnatelné služby. Mohli bychom zde také

---

pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 26.

²⁸ Tamtéž, s. 27.

²⁹ Srov. ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 27-28.

³⁰ MAYERS, D. G., DIENER, E. Who is happy?, citováno podle ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 27-28.

³¹ Srov. ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*, s. 28-29.

³² MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, s. 15-18.

³³ Celou dobu hovoří o hrubém domácím produktu a pak najednou píše o národním, což je poněkud rozdílné. Nicméně pro naše účely tento rozdíl nehraje zásadní roli, protože principiálně jde o velmi podobný způsob.

³⁴ Např. výdaje na činnosti a statky, které znečišťují životní prostředí; výdaje na armádu; náklady na platy rozvodových soudců apod., srov. Tamtéž, s. 16.

doplnit názor hovořící o otázce smyslu života, jakožto mnohem významnějším faktoru ovlivňujícím kvalitu života (viz závěrečný komentář u HDI).

2.2.5.2. Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI)³⁵

Index lidského rozvoje určuje kvalitu lidského života na základě tří faktorů – lidského zdraví, úrovně vzdělanosti a hmotné životní úroveň. Lidské zdraví je pro účely vyhodnocování HDI zjednodušeno na „*průměrnou očekávanou délku života při narození*“³⁶. Úroveň vzdělanosti je určena jako „*podíl gramotného obyvatelstva a jako kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně.*“³⁷ Hmotná životní úroveň je zjednodušena „*jako hrubý domácí produkt na osobu v USD, který je přepočítáván na paritu kupní síly.*“³⁸

2.2.5.3. Index bohatství národů³⁹

Jde o obdobný princip jakou u Indexu lidského rozvoje.

Souhrnné bohatství je počítáno ze 60 procent z „lidského kapitálu“ (úroveň vědění a sociální organizace), 20 procent je dáno úrovní kvality životního prostředí (přírodní kapitál) a 20 procent se stanovuje na základě „zbudovaného kapitálu“ (podniky, finance, kapitál)⁴⁰

Tyto výzkumy podle mého názoru mají svůj smysl. Na druhou stranu tyto „technické klasifikace“ nemůžeme považovat za jediné indikátory kvality života. To by vedlo k určité degradaci člověka. Podle mě je důležitý smysl života.⁴¹ S ním může člověk snášet nejrůznější nepříjemnosti, a přesto vidět svůj život jako kvalitní. Tudíž člověk, jenž nemá smysl života, bude i ve společnosti, jež je klasifikována jako místo pro kvalitní život, žít život, který lze jen těžko označit za kvalitní, ačkoli on sám ho jako kvalitní vnímat může. Záleží také na hodnotách, které člověk vyznává. A tak se může stát, že obyvatel sociálně vyloučené lokality, žijící v relativní chudobě a opovrhován většinou společností, může být se svým životem spokojen – považovat ho za kvalitní.

---

³⁵ Srov. UNIVE RZITA KARLOVA V PRAZE: CENTRUM PRO OTÁZKY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, *Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI)*, [online], dostupné na: < <http://www.cozp.cuni.cz/COZP-39.html> >.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, s. 14-19.

⁴⁰ Tamtéž, s. 18.

⁴¹ Srov. např. Frankl a jeho logoterapie. V logoterapii jde zjednodušeně o to, že člověk potřebuje smysl života. Pokud jej má je schopen snášet strasti a problémy. Pokud jej nemá, nemůže být doopravdy spokojený i když žije relativně bezproblémovým životem. Srov. KRATOCHVÍL, S. *Základy psychoterapie*, s. 93-96, 4. aktualiz. vyd., Praha : Portál, 2002.

Nebo na druhou stranu finančně zajištěný člověk, pokládáný za „smetánku společnosti“, může být se svým životem hluboce nespokojen.

Možný kriticky hodnotí některé užívané způsoby pro určování (měření) kvality života společnosti, zároveň představuje svou metodu, jež netrpí nedostatky metod předchozích. U obou dvou předchozích způsobů oceňuje jejich snahu zapojit do hodnocení kvality života více faktorů. Jak však dodává, snaha o získání konečného indexu vede ke zjednodušení, tím pádem i k určitému zkreslení. Proto navrhuje a ve své knize i uplatňuje přístup, který se zabývá jednotlivými faktory ovlivňujícími kvalitu života⁴², ale bez jejich konečného sčítání do výsledného indexu⁴³.

2.2.5.4. Dotazník SQUALA (SQUALA Subjective QUALity of Life Analysis)⁴⁴

Tento dotazník vznikl v roce 1992 ve Francii. Autoři při vymezování kvality života vycházeli, kromě hédonistického pohledu, také z přístupu Beckmana a Detleva, kteří zdůrazňují jako důležitý faktor ovlivňující kvalitu života svobodu.

V dotazníku je uvedeno přibližně dvacet (počet se liší dle verze) oblastí, jako je např. zdraví, rodina, mezilidské vztahy, peníze, politika, bezpečí, práce apod. Respondent nejprve u každé oblasti vyznačí důležitost, jež jí přisuzuje (na škále: nezbytné – velmi důležité – středně důležité – málo důležité – bezvýznamné). Poté respondent u každé oblasti napíše svou spokojenost s danou oblastí ve svém životě (na škále: zcela spokojen – velmi spokojen – spíše spokojen – nespokojen – velmi zklamán).

S určitou mírou zjednodušení můžeme tedy říci, že člověk, jenž v oblastech, kterým přisuzuje velkou důležitost, pociťuje spokojenost, považuje svůj život za kvalitní.

2.2.5.5. Metoda SEIQoL (Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life)⁴⁵

Tato metoda vychází z individuálního pojetí kvality života, které vychází z respondentova vlastního systému hodnot. Respondent sdělí pět nejdůležitějších „životních cílů“ a míru svého uspokojení s každým z těchto

---

⁴² Rodina, zdraví; vzdělání; práce; životní prostředí; občanská participace; média, volný čas a způsob života; zločin a trest. Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*.

⁴³ Jak Možný poznamenává, bylo by to jako „sečítat švestky a melouny“. Tamtéž, s. 19.

⁴⁴ DRAGOMÍRECKÁ, E. ... [et al.], L. SQUALA Subjective QUALity of life analysis: příručka pro uživatele české verze Dotazníku subjektivní kvality života, s. 10-11.

⁴⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*, s. 172-174, Grada Publishing: Praha, 2002; KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, s. 243 – 248, Portál: Praha, 2009.

cílů. Míra uspokojení se uvádí v procentech od 0% (nejsem vůbec spokojen s daným cílem) do 100% (jsem zcela spokojen s dosahováním daného cíle). Poté respondent určí pořadí důležitosti mezi uvedenými pěti cíli tak, že jim přiřadí míru důležitosti v procentech takovým způsobem, aby ve výsledku tvořil součet procent všech cílů 100%. Na závěr je ještě možno zařadit tzv. „teploměr spokojenosti se životem“, což je v podstatě linka, kde levý konec značí „je to tak špatné, jak jen to je možné“ a pravý konec značí naopak „je to tak dobré, jak jen to dobré může být“. Respondent na linku vyznačí křížek na libovolný bod, který označuje jeho stav.

Metod měření kvality je celá řada. Obecně je můžeme rozdělit do tří základních skupin⁴⁶:

- Hodnotitelem kvality života je druhá osoba.
- Hodnotitelem kvality života je sama daná osoba.
- Kombinované (smíšené) metody

Jak tedy vůbec hodnotit získané údaje o kvalitě života, respektive o životní situaci? Ať už zvolíme jakýkoliv způsob měření (zjišťování) subjektivní kvality života, je především důležité respektovat, že hlavním expertem na svůj život je samotný respondent.⁴⁷

---

⁴⁶ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*, s. 165.

⁴⁷ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 73.

3 Kvalitativní výzkum jako vhodné paradigma k výzkumné otázce

Na začátku výzkumného šetření jsem se musel rozhodnout, jestli použiji kvalitativní, nebo kvantitativní paradigma. Jak uvádějí Strauss a Corbinová, při volbě výzkumného paradigmatu hraje mimo jiné roli podstata zkoumaného problému.⁴⁸ Závorská k tomu podotýká, že „kvalitativní šetření je vhodné pro zkoumání témat, která nejsou dostatečně popsána, zvláště z perspektivy aktérů sociální skutečnosti, dále pokud pracujeme s citlivým tématem.“⁴⁹

Rozhodl jsem se pro kvalitativní paradigma, protože je podle mého názoru pro výzkum dané problematiky vhodnější. Chci se totiž ve své práci zaměřit na individuální vnímání kvality života z pohledu obyvatel sociálně vyloučené lokality.

Když hodnotíme kvalitu života společnosti, pro což by se lépe hodil kvantitativní přístup, dostaneme sice určitý obraz, díváme se však na něj z dálky, proto nemůžeme sledovat detaily. Nevidíme tedy konkrétní osudy. Myslím si však, že pro sociální práci jsou právě tyto konkrétní osudy důležité.⁵⁰

Při využití kvalitativního přístupu budu pracovat s menším počtem respondentů, než bych pracoval, pokud bych použil kvantitativní přístup, ale na druhou stranu kvalitativní přístup umožňuje jít více do hloubky a respektuje individualitu každého účastníka výzkumu.

---

⁴⁸ Srov. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*, s. 11, Brno, Boskovice : Sdružení podané ruce, Nakladatelství Albert, 1999.

⁴⁹ ZÁVRSKÁ, V. *Uvedení do kvalitativního dotazování s důrazem na narativní přístup*, s. 1, Přichystáno k publikaci ve sborníku Spravedlnost a služba: sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS-VOŠ sociální Olomouc.

⁵⁰ POSPÍŠILÍK, J. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, s. 20.

4 Hlavní a dílčí výzkumné otázky

4.1 Formulace výzkumného problému

Prvotním záměrem bylo zjistit, jak obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově vnímají svou životní situaci. Protože bylo potřeba termín životní situace uchopit nějak blíže, rozhodl jsem se zvolit užší specifikaci. Hlavní výzkumnou otázku jsem zformuloval takto: *Jakým způsobem vnímají obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově kvalitu svého života?* Tato hlavní otázka je rozpracována do dílčích otázek.

4.2 Formulace dílčích výzkumných otázek

Abych mohl odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, formuloval jsem následující dílčí výzkumné dotazy:

- Dílčí otázka 1: Jaké mají obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově životní cíle a jak vnímají jejich naplňování?
- Dílčí otázka 2: Jak jsou spokojeni s kvalitou života v kontextu přístupu ke vzdělání, přístupu na trh práce a v kontextu možnosti získání lepšího bydlení?
- Dílčí otázka 3: Jak jsou celkově spokojeni s kvalitou svého života?

Při tvorbě první dílčí otázky jsem vycházel z metody zjišťování kvality života SEIQoL (Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life).⁵¹ K formulaci druhé dílčí otázky mě inspirovala Agentura pro sociální začleňování a její definice zlepšení kvality života.⁵² Poslední otázka vychází z metody „teploměr spokojenosti se životem“.⁵³ Podrobněji se jednotlivým otázkám věnuji v absolventské práci.

---

⁵¹ O metodě SEIQoL (Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life) pojednává podkapitola 2.2.5, s. 17-18.

⁵² O definici zlepšení kvality života dle Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách pojednává podkapitola 2.2.2, s. 13.

⁵³ O metodě „teploměr spokojenosti se životem“ pojednává podkapitola 2.2.5, s. 17-18.

5 Interview jako metoda sběru dat – struktura interview (jeho oblasti) ⁵⁴

Tato kapitola je částečně doplněnou a částečně zkrácenou verzí podkapitoly „Design výzkumné techniky – interview“⁵⁵ z mé absolventské práce.

Interview lze zařadit do skupiny nejnáročnějších výzkumných metod. Tato náročnost je vyvážena tím, že je zároveň metodou nejvýhodnější.⁵⁶

Při tvorbě výzkumné techniky jsem vycházel z Miovského. Pro přehlednost jsem interview rozdělil do čtyř fází. Při praktickém provedení však rozdíl mezi jednotlivými fázemi nebude zřetelný, protože celý rozhovor bude tvořit jeden celek.

V první fázi je důležité zejména navázání kontaktu s účastníkem výzkumu a získání jeho souhlasu s účastí ve výzkumu. V této fázi probíhá také představení výzkumníka a samotného výzkumu.

Úkolem druhé fáze je v podstatě přechod od obecného úvodu ke konkrétnímu jádru rozhovoru. Z toho důvodu, že by účastníci nemuseli být hned ze začátku ochotní mluvit k příliš osobním tématům, se doporučuje volit obecnější témata a postupně přecházet k osobnějším/konkrétnějším.

Třetí fázi nazýváme „Jádrem interview“. Jak z názvu vyplývá, zde se odehrává, pro výzkum nejdůležitější, část rozhovoru. Jádro interview jsem rozdělil do třech oblastí podle dílčích výzkumných otázek. Je důležité podotknout, že není nutno dodržet pořadí otázek tak, jak je uvedeno výše.

Ve čtvrté fázi dochází k zakončení interview, či spíše můžeme říci k zakončení celého setkání. Jak upozorňuje Miovský, tato fáze bývá často podceňována. Myslím si, že to může být způsobeno tím, že výzkumník již získal kýžená data a účastník rozhovoru pro něj přestává být rovnocenným partnerem. Takového postupu se chci vyvarovat.

Jako metodu jsem zvolil **polostrukturované interview**⁵⁷, které v sobě spojuje výhody strukturovaného⁵⁸ (pevný rámec nám zajistí, že nevybočíme

---

⁵⁴ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 163-170.

⁵⁵ Srov. POSPÍŠILÍK, J. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, s. 33-36.

⁵⁶ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 155.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 159-162.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 162-163.

z cesty k vytyčenému cíli) i nestrukturovaného⁵⁹ (možnost improvizace, možnost operativně reagovat na nastalou situaci) interview.

---

⁵⁹ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 157–159.

6 Vstupy do terénu a jejich reflexe

V této kapitole popíši proces sběru kvalitativních dat. Nástrojem při jejich sběru mi bylo polostrukturované interview.

Každý rozhovor, respektive setkání, probíhal v odlišných podmínkách, proto krátce popíši okolnosti každého interview. Obecně ke každému rozhovoru chci podotknout, že jsem se neustále snažil mít na paměti etiku provádění výzkumu. Tuto problematiku jsem podrobněji zpracoval ve své absolventské práci⁶⁰, proto v bakalářské práci pouze ve stručnosti naznačím některá užitá etická pravidla.

U každého rozhovoru bylo nejprve nutné získat souhlas s účastí ve výzkumu, tento souhlas jsem se ale nijak nesnažil vynucovat. V případě, že potenciální účastník výzkumu svou účast odmítl, jsem toto rozhodnutí plně respektoval. Druhým nutným souhlasem bylo svolení s nahráváním rozhovoru. Při jeho získávání jsem postupoval obdobně jako u souhlasu s účastí ve výzkumu.

Jako příklad respektování souhlasu mohu uvést situaci, kdy proběhl rozhovor, který jsem měl dovoleno nahrávat. Po jeho skončení jsem diktafon vypnul, poté jsme ještě v rozhovoru pokračovali. Ve chvíli, kdy byl diktafon vypnutý, byl respondent mnohem otevřenější. Když jsem doma prováděl transkripci zaznamenaných dat, zjistil jsem, že jsem diktafon špatně vypnul a že se nahrála tedy i zbylá část rozhovoru. Rozhodl jsem se, že tu část, o jejímž nahrávání respondent nevěděl, nepoužiji. Možnost, že by někdo zjistil, že jsem použil i onen druhý úsek, je minimální. Chovat se eticky však pro mě neznamena chovat se tak, abych se vyhnul případnému postihu za nedodržení nějakých pravidel, ale mít čisté svědomí.

Z důvodu ochrany soukromí účastníků výzkumu pracuji s anonymními daty.

Snažil jsem se zachovávat tzv. empatickou neutralitu, která by se v praxi měla projevovat tak, že *„výzkumník by měl vůči účastníkům výzkumu projevovat zájem, účast a porozumění, ale k zjištěným skutečnostem by měl být*

---

⁶⁰ Srov. POSPÍŠILÍK, J. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, s. 31-34.

neutrální“.⁶¹ Dodržovat toto pravidlo není vůbec jednoduché, nicméně i samotné vědomí o jeho existenci může přispět k jeho dodržení.

Ke každému rozhovoru jsem se snažil přistupovat jako k dialogu dvou lidských bytostí. Jak upozorňuje Miovský, mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu je určitý mocenský vztah způsobený například tím, že výzkumník zná detailní plán výzkumu a je iniciátorem rozhovoru. Snažil jsem se však tuto nerovnost co nejvíce potlačit, kupříkladu tak, že ačkoli jsem se částečně držel designu interview, nechával jsem dotazovaného hovořit, o čemkoli chtěl. Také jsem se nesnažil okamžitě po získání kýžených dat odejít, ale pokud jsem vycítil zájem, zůstával jsem a pokračoval v rozhovoru například o fotbale. Tato poznámka se může jevit jako nepodstatná, pro mě však bylo důležité, abych lidi nevyužíval jako pouhý zdroj informací pro mou práci.⁶²

Důležitou část této kapitoly budou tvořit reflexe jednotlivých interview. I pro zkušeného výzkumníka je nezbytné během výzkumu reflektovat svou činnost. Může to zabránit mnohým chybám. Mě, jakožto začátečníkovi na poli výzkumu, se nutnost reflexe týká mnohem důrazněji. Proto se budu snažit své chyby nezamlčovat, ale naopak uvědomit si je, neboť uvědomění si chyb je nutným krokem na cestě k jejich odstranění.

6.1 První interview

Za účelem získání prvních dat jsem se sešel s paní, se kterou jsem dělal již zmiňované šetření v rámci úkolu do předmětu Sociální práce s etnickými menšinami přibližně před rokem a půl. Rozhovor probíhal u ní doma v přátelském prostředí se svolením k nahrávání dat.

Největším problémem v hodnocení mé práce při vedení rozhovoru bylo, že jsem se částečně nedokázal držet daného schématu rozhovoru. Když jsem slyšel zdánlivě jednoduché názory (které však dávaly smysl), „nechtělo“ se mi do rozhovoru vstupovat se složitými větnými a odbornými konstrukcemi (aspoň v té době, kdy jsem rozhovor prováděl, mi to, co jsem měl napsané designu interview, připadalo jako složitá odborná konstrukce). V rozhovoru bylo vše

---

⁶¹ PATTON, M. *Qualitative evaluation and Research methods*. Citováno podle: MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 280.

⁶² Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 72–73.

řečeno tak jasně, že jsem nechtěl obtěžovat s dalšími otázkami. (I když během celého setkání jsem vůbec neměl pocit, že bych obtěžoval.)

K obecnějšímu hodnocení rozhovoru chci podotknout, že byl hodně znatelný rozdíl v chování (mě i respondentky) při zapnutém/vypnutém diktafonu. Při vypnutém diktafonu panovala větší uvolněnost, což se projevilo ve větší otevřenosti při formulaci otázek i odpovědí.

Rozhovor, jenž je doslovně zapsaný, probíhal cca 8 minut. Celé setkání trvalo zhruba hodinu, což se může zdát jako neproduktivní využití času. Je to však zcela v duchu dialogického přístupu, na jehož důležitost upozorňují i Miovský s Čermákem ve svém příspěvku do sborníku „Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí“, nazvaném: „Je etický diskurz ve výzkumu jen prázdným pojmem?“.

6.2 Změna přístupu k interview na základě reflexe prvního rozhovoru

Přestože jsem připravený design interview dal před prvním vstupem do terénu přečíst několika lidem, kteří mi potvrdili, že je srozumitelný, konfrontace s praxí prokázala, že tomu tak není. Když jsem několikrát přečetl zápis z prvního rozhovoru a následně znovu i design interview, uvědomil jsem si, že věty, jež jsem použil, jsou příliš teoretické. Pokud si je přečte člověk, který předtím přečetl i zbytek mé absolventské práce, snad se nad formulací uvedeného designu interview nepozastaví. Jestliže se však doposud daným tématem nezabýval, je potřebné mu otázky přetransformovat do jednoduššího jazyka. Je nutno poznamenat, že výzkumné otázky, na které se má výzkum pokusit odpovědět, se nemění, mění se pouze jejich formulace při samotném rozhovoru.

V rámci designu rozhovoru jsem ve větě „*Co je pro Vás v životě nejvíce důležité?*“ vyškrtl slovo „*nejvíce*“, jež mohlo navádět ke sdělení pouze jednoho údaje. Na druhou stranu se chci držet toho, co jsem napsal již ve své absolventské práci, a sice že nebudu uvádět minimální nutný počet životních cílů. Nutnost naplnit toto minimum by mohla vést k uvádění nedůležitých cílů, tím i k určitému zkreslení. Je nutné si uvědomit, že i jeden uvedený cíl má svou výpovědní hodnotu. Může totiž upozornit na závažnost a důležitost cíle v životě respondenta.

Okruh otázek „*Působí zde Agentura pro sociální začleňování, která má za cíl zvýšení kvality života. Jak hodnotíte její působení? Jste spokojeni s její činností? Máte možnost se nějak angažovat?*“ se dotazuje v podstatě na totéž, na co se ptají i předešlé okruhy, navíc problematika samotné Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách přímo nesouvisí s vnímáním kvality života, proto jsem ji z designu interview vymazal.

6.3 Druhé interview

Druhý rozhovor jsem vedl s manželem respondentky z prvního rozhovoru. Po reflexi prvního rozhovoru jsem si uvědomil, že příště musím být více direktivní a také že se příště musím pokusit více prosazovat témata z designu rozhovoru. Když jsem odcházel ze setkání s druhým respondentem, byl jsem v tomto směru mírně zklamán, moc dobře se mi to totiž nedařilo.

Asertivitu při udržení tématu v mezích stanovených designem rozhovoru jsem částečně prokázal, konkrétně o tom vypovídá i fakt, že dotazovaný několikrát v průběhu rozhovoru naznačil, že už řekl vše podstatné, avšak já jsem ještě doplnil několik otázek. Nicméně jsem opět částečně zklamal při kladení dotazů. Mohl jsem položit další dílčí otázky („*Jak se vám tady bydlí?*“).

Myslím si, že je velice obtížné nalézt správnou hranici mezi asertivitou při snaze získat odpovědi na otázky, které jsou načrtnuty v designu rozhovoru, a mezi respektem k respondentově individualitě. Vždyť například fakt, že se respondent některému tématu vyhýbá, má také svou výpovědní hodnotu.

Konkrétním příkladem toho, co mám na mysli, může být situace z prvního rozhovoru. Ptal jsem se na to, co je pro dotazovanou v životě důležité. Odpověděla, že rodina. Když jsem se ptal, co ještě považuje za důležité, nevedla již nic. Původně jsem si myslel, že každý uvede celou řadu věcí, které jsou pro něj v životě důležité. Nechtěl jsem se však dále na toto téma ptát, abych jí své názory nevnucoval, a tím nezkresloval výsledky. Na druhou stranu si myslím, že i přesto má konečný výsledek určitou cenu. Upozorňuje totiž na závažnost a důležitost cíle v životě respondenty. To dokládá i skutečnost, že se bude muset stěhovat, i když nechce, neví ani, kdy k tomu dojde, je nemocná, ale přesto je spokojená, protože v její rodině nejsou závažné problémy.

Myslím si, že při provádění výzkumu (popřípadě při čtení jeho výsledků) je nutné mít neustále na paměti, že nemůžeme druhého člověka nikdy úplně poznat, můžeme se jej pouze snažit co nejlépe pochopit.

Oproti předchozímu rozhovoru nepůsobilo nahrávání dle mého názoru nijak rušivě. Nezaznamenal jsem rozdíl v probíhání rozhovoru v souvislosti se zapnutím, nebo vypnutím diktafonu. Z mé strany to možná bylo způsobeno tím, že jsem si už částečně zvykl. Možná pomohlo také to, že diktafon ležel na stole obložený nejrůznějším pohoštěním, takže v podstatě nebyl vidět.

6.4 Třetí interview

Tento rozhovor jsem vedl s mužem ve věku mezi třiceti až čtyřiceti lety. Nepřál si, abych rozhovor nahrával, což jsem respektoval. Nicméně s rozhovorem souhlasil. Psal jsem si tedy průběžně poznámky a bezprostředně po provedení rozhovoru jsem sepsal jeho reflexi.

Tento rozhovor byl poměrně obtížný tím, že respondent nesouhlasil s nahráváním interview. Své rozhodnutí odůvodňoval argumentem, že se domy mají bourat a on neví, ke komu všemu by se nahrávka mohla dostat. S rozhovorem však souhlasil, a tak jsem ho nechtěl odmítat jen kvůli nesouhlasu s nahráváním, zvláště když už mě pozval k sobě domů. Zkusil jsem mu ještě jednou vysvětlit, že výsledky uveřejněné v mé práci budou anonymní. On však svůj postoj nezměnil, psal jsem si tedy alespoň poznámky.

Myslel jsem si, že využiji toho, že jsem v relativně krátkém časovém úseku před tímto rozhovorem prováděl druhé interview, že jsem tedy „rozmluvený“. Bohužel rozhovor byl spíše monologem, do kterého se mi jen zřídkakdy podařilo vstoupit. Na druhou stranu jsem vděčný za každý čas, který mi kdo věnuje.

Možná by se dokonce dalo říci, že v této monologičnosti tkví i určitá cennost tohoto interview. Získaný materiál lze totiž považovat za jakousi syrovou verzi skutečně individuálního pojmání kvality života. Škoda jen, že jsem při psaní poznámek nemohl shromáždit tak obsáhlá data, jako bych byl býval získal, pokud bych rozhovor směl nahrávat.

6.5 Čtvrté interview

Tento rozhovor jsem vedl s mužem ve věku mezi třiceti až čtyřiceti lety. Rozhovor nemám nahraný, jelikož jsme spolu začali mluvit na ulici a já jsem počítal s tím, že o nahrávání jej požádám až doma. Později jsem zjistil, že budeme na ulici větší část rozhovoru, ale už jsem nechtěl v jeho průběhu něco měnit. Vedl jsem si však zápisky a po skončení rozhovoru jsem zapsal důkladnější reflexi toho, co jsem si zapsat nestihl.

Je možné, že respondent je místním známým „stěžovatelem“, protože mě k němu poslal jiný muž, který rozhovor odmítl, ale říkal: „*Běž tady za tím, ten ti rád něco řekne.*“ a opravdu jsem byl přivítán s nadšením.

Zpětně vidím jako svou chybu, že jsem nedokázal zareagovat na vývoj situace lišící se od mých předpokladů a nesnažil jsem se prosadit nahrávání rozhovoru.

V tomto rozhovoru jsem na místo svého obvyklého zahájení „*Piši práci o kvalitě života.*“ použil větu „*Mám za úkol zjistit, jak se vám tady žije.*“ Myslel jsem si, že to bude lepší než užití abstraktního pojmu kvalita života. Je však možné, že to způsobilo částečný odklon od tématu. I když jsem se v průběhu interview snažil zavést řeč i na otázku životních cílů, nepodařilo se mi to. Na základě této zkušenosti jsem v příštím rozhovoru opět mluvil hned od začátku o kvalitě života, respektive o spokojenosti se životem.

Zřejmě jsem se měl snažit rozhovor více korigovat a pokusit se například zavést řeč na životní cíle. Pokud bych od respondenta získal cíle, měl bych usnadněnou situaci při pozdějším vyhodnocování rozhovoru. Dá se říci, že respondent hovořil o „typických záležitostech“ spojených s problematikou sociálního vyloučení. Na otázku, zda o nich hovoří proto, že jsou to v jeho životě stěžejní témata, nebo spíše proto, že je zvyklý podobné informace uvádět sociálním pracovníkům či novinářům, se mu bohužel odpovědět nepodařilo.

6.6 Páté interview

Pátý rozhovor jsem vedl s mužem ve věku přibližně pětadvaceti let. Na úvod jsem vysvětlil, že mám za úkol napsat práci týkající se kvality života –

spokojenosti se životem, že to každý člověk může vnímat jinak, třeba podle toho, co je pro něj v životě důležité. S nahráváním souhlasil.

Tento rozhovor byl poměrně krátký. Respondent ochotně odpověděl na všechny otázky, nicméně byl ve svých odpovědích hodně stručný a já jsem ho nedokázal „rozmluvit“.

Musím však zároveň podotknout, že jsem ho k „rozmluvení se“ ani přinutit nechtěl. Osobně nemám příliš rád, když mě někdo k něčemu podobnému nutí, a zdálo se mi, že respondent je mi v tomto ohledu podobný.

V rozhovoru se částečně projevilo to, že jsem měl v designu interview připravenou tabulku, do níž jsem zapisoval životní cíle. Respondent si toho všiml a snažil se vymyslet další cíle, abych mohl vyplnit tabulku celou. Myslím si, že jsem si tuto jeho snahu včas uvědomil, díky tomu se mi podařilo zabránit případnému zkreslení validity výsledných informací vyřčením „nedůležitých“ cílů.

7 Práce s kvalitativními daty

V této kapitole nejprve stručně popíši, jak jsem postupoval při fixaci, transkripci a kódování kvalitativních dat. Poté přistoupím k analýze dat, kterou provedu metodou deskriptivní analýzy.

7.1 Fixace kvalitativních dat

Použil jsem metodu audiozáznamu v kombinaci s metodou záznamového archu. Výhodou audiozáznamu je, že výzkumník nemusí v terénu zapisovat celý rozhovor, ale píše si jen doplňující poznámky. Díky tomu může lépe sledovat situaci, protože se nemusí soustředit pouze na psaní poznámek.⁶³

Metodu záznamového archu jsem využil pro zápis životních cílů. Pokud jsem v průběhu rozhovoru potřeboval upřesnit informace o některém z cílů, mohl jsem si ho snadno přečíst ze záznamového archu.⁶⁴

V případech, kdy dotazovaný nesouhlasil s nahráváním rozhovoru, jsem si dělal podrobnější poznámky a bezprostředně po skončení rozhovoru jsem provedl písemnou reflexi.

7.2 Zpracování dat a jejich příprava pro analýzu

7.2.1 Transkripce

Data v audio podobě jsem poté převedl do podoby psaného textu. Tento proces se nazývá transkripce a je poměrně časově náročný. Samotný přepis půlhodinového jádra rozhovoru trval přibližně dvě hodiny. Když jsem přepis dokončil, poslechnul jsem si rozhovor podruhé a kontroloval jsem, jestli nemám v transkripci nějaké chyby.⁶⁵

---

⁶³ Srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 197–198.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 198–199.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 205–207.

7.2.2 Kódování dat

Poté, co jsem data převedl z podoby audiozáznamu do podoby psaného textu, jsem provedl tzv. kódování, jež je nezbytné pro další deskripci dat. Výstižnou definici kódování dat uvádí Miovský: „*Kódování je procesem, v němž neagregovaná data (prvotní, autentickou podobu záznamu dat) převádíme do datových segmentů (jednotek), s nimiž je možné dále pracovat.*“⁶⁶

Nejprve jsem si transkripce rozhovorů pečlivě přečetl, poté jsem začal vytvářet jednotlivé skupiny, týkající se specifických oblastí. Tak jsem vytvořil například skupinu týkající se rodiny. Následně jsem pomocí barevného zvýraznění začal přiřazovat jednotlivé úseky rozhovoru konkrétním zastřešujícím skupinám.

Celý proces přiřazování jednotlivých úseků rozhovoru konkrétním zastřešujícím skupinám probíhal ve dvou základních fázích. V první fázi jsem pracoval metodou jakéhosi „brainstormingu“. Snažil jsem se zachytit a zpracovat všechny možné nápady i s tím rizikem, že některé z nich budou třeba ve vzájemném rozporu, a nebudu tedy moci všechny využít. Myslím si, že tato metoda může působit jako určitá prevence situace, kdy se člověk vydá již ze samotného začátku špatnou nebo méně dobrou cestou a když si svůj omyl uvědomí, již nemá dostatek sil nebo času k tomu začít znovu.

Poté bylo potřeba začít pracovat systematictěji, podíval jsem se tedy na vytvořené zastřešující skupiny optikou výzkumných otázek. Zjistil jsem, že v některých případech jedna skupina odpovídá na konkrétní dílčí výzkumnou otázku, jindy odpověď vznikne sloučením několika skupin a některé skupiny vedou k doplnění či zkonkrétnění dílčích výzkumných otázek.

Na základě výše uvedeného jsem tedy začal s přiřazováním odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky.

7.3 Deskriptivní analýza dat⁶⁷

Jak upozorňuje Miovský, analýza kvalitativních dat je nejnáročnější činností kvalitativního výzkumu. Existuje celá řada metod analýzy těchto dat. Na jedné straně se nachází deskriptivní přístup ke kvalitativní analýze, na straně

---

⁶⁶ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 210.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 219-221.

druhé jsou to pak značně spekulativní přístupy, jež se podobají spíše umění než vědě.

Já jsem se rozhodl použít deskriptivní analýzu dat, která vychází z toho, „že procesy utřídění, klasifikace a deskripce jsou samy o sobě analytickým postupem a hlubší analýza kvalitativních dat jdoucí za tyto fáze je příliš spekulativní.“⁶⁸ Jak podotýká Miovský, dobře provedená deskripce poskytne lepší výsledky než špatně provedená zavádějící interpretace.

Je dobré si uvědomit, že toto rozhodnutí nám nezavírá dveře pro případnou pozdější interpretaci dat, protože jakákoliv analýza vychází z deskripce. Stejně tak může data interpretovat samotný čtenář.

7.3.1 Jaké mají obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově životní cíle a jak vnímají jejich naplňování?

První tématickou rovinou analýzy dat jsou cíle respondentů a hodnocení jejich naplňování.

Respondentka č. 1 uvádí zcela jednoznačně jako nejdůležitější v životě rodinu. Tuto jednoznačnost potvrzuje jednak to, že ani na opakovaný dotaz neuvedla žádnou další odpověď, ale také fakt, že rodinu během rozhovoru zmínila vícekrát, především v souvislosti s životní spokojeností. Tento životní cíl se jí daří naplňovat. „Mám rodinu, mám manžela, takže sem spokojená. A vnuci hodní (ukazuje na vnuka, který si hraje vedle nás), sem spokojená.“ Upozorňuje sice na to, že samozřejmě není vždy vše ideální. „Tak určitě úplně na jedničku to není. To je v každé rodině něco.“ Nicméně převažuje celková spokojenost.

Respondent č. 2 sděluje jako zásadní v životě zdraví a rodinu. „No a co považuju za důležité, důležitý je v životě to, aby člověk byl hlavně zdravý, aby měl rodinu zdravou, aby byla rodinná pohoda.“ Zdůrazňuje zodpovědnost každého za naplňování životních cílů, ale zároveň podotýká, že ne vše záleží čistě na jedincově snaze. „Tož poslouchej, jak si to člověk zařídí, tak to má. Ale s tou nemocí to člověk nikdy neví, kdy ho to napadne.“ Je nemocný, ale rodinu má v pořádku. Na otázku, jak se mu daří naplňovat životní cíle, tedy neříká jasné ano, ale přece jen uvádí, že se mu to částečně daří.

Respondent č. 3 v odpovědi na první otázku nejprve uvádí peníze. Podle dalšího vývoje rozhovoru však usuzuji, že je vnímá spíše jako prostředek než jako cíl. „Na všechno jsou potřeba peníze, ty vám pomůžou zajistit si lepší život.“ Dále několikrát zdůraznil potřebu zdraví. Mluvil také o rodině, nicméně na rozdíl

---

⁶⁸ MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, s. 220.

od prvních dvou respondentů se mu tento cíl nedaří naplňovat. „*Rodina – to jsem prokaučoval.*“ Uvědomuje si sice, že ve svých letech má ještě možnost rodinu založit, ale zároveň uvádí, že rozhodnutí založit rodinu by pro něj znamenalo zřeknutí se možnosti finančně se zajistit na stáří, jelikož žít rodinu a ještě si šetřit by bylo nad jeho finanční možnosti. Během celého rozhovoru se projevovala určitá snaha nevolit obtížně dosažitelné cíle. Také vyzdvihoval důležitost volného času, kterého však nemá tolik, kolik by si přál. „*Ideální by bylo žít si koníčkama, ale na to já nemám čas, já jsem manuální dělník a z práce chodím až večer.*“

Respondent č. 4 se k otázce životních cílů nevyjádřil.

Pro respondenta č. 5 je v životě důležitá rodina, konkrétně uvádí děti a manželskou spokojenost. „*Důležité sou pro mě děcka, bez nich nemůžu být... A spokojenost v manželství.*“ Jako důležité uvádí také zdraví. S naplňováním těchto svých cílů je naprosto spokojen, dle jeho slov se to daří „*perfektně*“.

Shrnutí

Kromě respondenta č. 4, jenž se k otázce životních cílů nevyjádřil, zmiňují všichni dotazovaní důležitost rodiny. Liší se v tom, jak se jim daří tento cíl naplňovat. Relativní shoda panuje i ve vnímání důležitosti zdraví. Pouze respondent č. 3 uvádí i jiné cíle, konkrétně hovoří například o důležitosti volného času. První tři dotazovaní mluví o (alespoň částečné) osobní odpovědnosti za naplňování cílů, druzí dva naopak v tomto směru vykazují jistou pasivitu.

Na základě šetření vystoupila důležitost naplňování životních cílů pro vnímání kvality života. Například respondentka č. 1 dává spokojenost se životem do přímé souvislosti s rodinou, kterou předtím označila jako svůj životní cíl. O důležitosti životních cílů, respektive „nedůležitosti“ ostatního, se zmíním ještě dále.

Zajímavým tématem, jež vyplynulo z analýzy dat, je otázka spojitosti mezi vnímáním zodpovědnosti za naplňování svých cílů (snad by se dalo mírně přeneseně říci i vnímání zodpovědnosti za kvalitu svého života) a následnou spokojeností či nespokojeností s daným stavem věci. Dle mého názoru může být vnímání této spojitosti značně individuální. Respondenti č. 1 a 2 jsou s naplňováním cílů poměrně spokojeni a zároveň hovoří o své zodpovědnosti za tuto situaci. V tomto případě je životní spokojenost výsledkem jedincovy snahy, přichází tedy jako zasloužená odměna. U respondenta č. 3 můžeme pozorovat, že s naplňováním svých cílů není příliš spokojen. I když uznává určitou zodpovědnost, část odpovědnosti přenáší na společnost. Myslím si, že to lze

považovat za určitou vyrovnávací strategii, kdy, zjednodušeně řečeno, to dobré v životě získal svou snahou, zatímco to špatné je zaviněno společností.

7.3.2 Spokojenost se životem v kontextu přístupu ke vzdělání, přístupu na trh práce a možnosti získání lepšího bydlení

Druhou tématickou oblastí analýzy dat je spokojenost respondentů se životem v kontextu přístupu ke vzdělání, přístupu na trh práce a možnosti získání lepšího bydlení.

Bydlení

Respondentka č. 1 je s bydlením spokojená, při hodnocení spokojenosti vůbec nebere v úvahu, respektive nezmiňuje, materiální podmínky. Spíše jsou pro ni důležité mezilidské vztahy a také fakt, že zde žije delší dobu, je zde tedy zvyklá. „*Já jsem tady 38 let. Lidi se mnou zacházejí dobře... Jinak ta ulic, já sem byla tady spokojená.*“ Zmiňuje to, že se výhledově budou bourat i zbylé bytovky a budou se muset stěhovat. Přestože by chtěla nadále bydlet zde, je se stěhováním, zcela v duchu přístupu vyrovnávání se se situací, který je prostoupený celým rozhovorem, smířená. „*No, ráda bych tady zůstala, ale když se to má bourat, tak co si vyberu? Nevyberu si nic, když to je rozhodlý, že se to bude bourat.*“

Respondent č. 2 se k problematice bydlení nevyjadřoval. Pouze na přímý dotaz týkající se bourání jeho současného bydliště a následného stěhování stručně odpověděl v obdobném stylu jako předchozí respondentka. „*No ale kde nás dají, to my nevíme... No ale tož na ulic nás nevyhodí. Něco nám dají a... uvidíme.*“

Respondent č. 3 se problematice bydlení věnoval poměrně rozsáhle. Provedl mě po celém bytě a ukázal mi i okolní zahrádku, kde si svépomocně vybudoval jezírko. Bydlení hodnotil s ohledem na jeho cenu jako kvalitní: „*za málo peněz hodně muziky*“. Stěžoval si však na sousední Romy (on byl bílý – ne-Rom) a také na to, že se bytovky mají bourat.

Respondent č. 4 se problematice bydlení začal věnovat sám od sebe hned, jakmile jsem mu vysvětlil, že mám za úkol ptát se lidí, jak se jim tady žije. Začal mluvit o bydlení, přesněji řečeno o plánovaném stěhování. Říkal, že starosta chce všechny Romy vystěhovat za město, kde chce postavit podobné kontejnery jako ve známé vsetínské kauze,⁶⁹ zatímco ne-Romy již začali vystěhovávat do města.

---

⁶⁹ V této kauze šlo o to, že část vsetínských Romů byla vystěhována na okraj města do domů postavených z kontejnerů. Srov. ROMEA, *Vsetínská radnice „slavnostně“ otevřela další romské ghetto*, [online], dostupné na: <http://www.romea.cz/index.php?id=servis/z2006_0613>.

Vadí mu zmíněný selektivní přístup při rozdělování bydlení. Nechce bydlet v kontejneru, jenž je, navíc, umístěn daleko od centra města. Dále si stěžuje na to, že v kontejnerech budou bydlet jen Romové, což povede k vytváření gheta. K otázce svého současného bydlení uvedl další problém – fakt, že starosta nechal odřezat lavičku před domem, na níž místní lidé rádi sedávali. K odstranění došlo údajně kvůli tomu, že si někteří lidé na sedící Romy stěžovali. Po odstranění lavičky však lidé tráví i nadále svůj volný čas za pěkného počasí na ulici, což vede k občasným problémům s policií.⁷⁰ Uvedl několik konkrétních případů, například popsal situaci, kdy se policisté v civilu pokusili napadnout jednu romskou rodinu. V souvislosti s tím zmiňoval i rasismus ve společnosti obecně.

Respondent č. 5 k otázce bydlení uvádí, že je zatím spokojen. Avšak když se rozhovor stáčí na bourání bytovek a následné stěhování, které se má odehrávat v blízké budoucnosti, spokojenost ho opouští. Hovoří o stejném problému jako respondent č. 4, tedy o vystěhování Romů na samý okraj města. Ve shodě s respondentem č. 4 kritizuje soužití všech Romů na jednom místě a požaduje, aby byli rozmístěni mezi majoritu. Stejně tak nesouhlasí s tím, aby byli přestěhováni do kontejnerů, navíc v podstatě mimo město u místní drůbežárny. Doufá, že jim bude předložena lepší varianta nového bydlení, a uvádí, že pokud by mělo dojít ke stěhování do kontejnerů, nepůjde tam. *„A pokud nás tam dá, tak mi tam asi nepůjdem, jako né, že asi, ale určitě tam nepůjdeme, protože my nésmo prasata, aby sme šli do nějaké slepičárny bydlet. Je to hrozný, ten smrad tam, ty jatky tam sou a ted' slepičárna tam je...“* Upozorňuje také na to, že zvolené řešení by nebylo spravedlivé. Uvádí, že žijí slušně a jsou zaměstnáni, nechápe tedy toto drastické opatření. *„Taky sme lidi, ne? A pokud se lidé dobře chovají, tady v Holešově, jsme pracovití... tak nevím proč by nás tam dávali, mimo Holešov...“*

Shrnutí

Kromě respondenta č. 4 jsou ostatní se svým současným bydlením spokojeni. Respondentka č. 1 dává spokojenost s bydlením do souvislosti s mezilidskými vztahy, respondent č. 3 spíše s nízkým nájmem. Rozdílné názory se objevují také tehdy, začne-li se hovořit o bourání bytovek a následném vystěhování jejich obyvatel, což se má odehrát v brzké budoucnosti. První dva

---

⁷⁰ V okamžiku, kdy mluvil o policii, procházela zrovna kolem policejní hlídka. Policisté zaslechli, že se o nich hovoří, vešli na dvůr, kde jsme stáli, a krátce se vmísili do debaty. Je těžké posoudit za tak krátkou dobu, jaké jsou mezi nimi vztahy. Když jsem policistu (do rozhovoru se zapojil jen jeden z nich) slyšel, říkal jsem si, že hovoří zcela v mezích zákona. Nicméně zdálo se mi, že jeho slova jsou podkreslena pocitem moci a že se muži spíše vysmívá.

respondenti jsou se situací smířeni, zbytek však s bouráním nesouhlasí. Respondent č. 3 nesouhlasí čistě s bouráním objektů, zbylí dva nesouhlasí také s údajně plánovaným způsobem vystěhovávání, respektive s místem nového bydliště.

Zaměstnání, práce

Respondentky č. 1 se otázka zaměstnání nedotýká, protože je již v důchodu. Situaci ohledně zaměstnání však sleduje, takže ví, že řada místních obyvatel je v současné době zaměstnána. *„Sou tady Romové, který dělají ty veřejně prospěšný práce jako údržba chodníků a tak. Sou v práci. Denně. A mě se to netýká, protože su v důchodu.“*

Respondent č. 2 je také v důchodu, nicméně k otázce zaměstnání se v průběhu rozhovoru několikrát sám od sebe vrátil a zdůraznil její důležitost. *„V dnešní době, kdo má tu práci, z mladých, tak se má dobře. Kdo je na té podpoře, zaplatí z toho inkaso a co mu zbyde? Tak tak že přežije.“* Zmiňoval však také obtížnost získání zaměstnání, a to jednak kvůli diskriminaci: *„Víš, přijdeš do podniku někde žádat o práci a vidijou jako Roma a už předem ti řeknou, že už mají všechno obsazený, že mají dostatek pracovníků, a tak to odbývají. Proto je tolik Romů, víš, na podpoře.“*, ale také obecně kvůli nedostatku pracovních míst: *„Jináč těžko práca se shání. To ne jenom pro Romy, ale aji pro vaše lidi. To je nedostatek míst jako. Někdo se vyučil a chce svoje zaměstnání, co se vyučil, dělat a ani to nesežene. Těžko.“* Také vyprávěl o tom, jak zastupoval svou širokou rodinu při jednání na městském úřadě o možnosti zaměstnání místních obyvatel přes veřejně prospěšné práce. Tuto možnost zaměstnání hodnotí pozitivně. *„Kdo mohl, tak se přihlásil na to, a tak dělají. A chválíjou je lidi, že ty chodníky sou čistý, ať prší neprší dělají, chodí do práce. No tak vydělají si pár korun, mají to lepší, než když jsou na podpoře.“* Když vyprávěl o jednání na úřadě, vyzařovala z něj velká důstojnost člověka, jehož slovo má v jeho rodu velkou váhu. Myslím, že zmíněná zodpovědnost za rod má v jeho životě důležité místo.

Respondent č. 3 k otázce týkající se zaměstnání uvedl, že pracuje jako živnostník – zedník. Přes zimní období tedy práci nemá. Vzpomínal na období komunismu, kdy měl jistou práci a celkově vnímal sociální zabezpečení jako lepší. Říkal, že někteří chtěli svobodu, aby mohli cestovat apod., ale on preferoval jistotu zaměstnání. *„Cestovat nepotřebuju, já chcu chodit do práce.“* Uvědomuje si, že za totality byla v jistých ohledech špatná situace, ale ta se netýkala jeho osobně. *„Sice bylo to mučení a věznění, ale to já jsem nezažil.“*

Respondent č. 4 se problematikou zaměstnání příliš nezabýval, pouze podotkl, že současná vysoká nezaměstnanost je způsobena špatnou státní politikou. Také se shodoval s respondentem č. 3 v pohledu na období komunismu, dokonce podotkl něco ve smyslu, že komunisté sice mučili lidi, ale bylo krásně, protože byla práce, bylo levné jídlo a mezi Romy nebyli drogově závislí. Tento názor zastával i přesto, že jeho bratr byl za komunismu trestaný za tzv. „příživu“.

Respondent č. 5 uvedl, že pracuje pro město v rámci veřejně prospěšných prací. Je rád, že má práci. „...zatím je to dobrý a zaměstnání taky, my děláme pod městským úřadem... No a je to lepší než byt na podpoře, že?“

Shrnutí

K otázce zaměstnání v kontextu hodnocení kvality života se vyjádřili všichni respondenti, dokonce i ti, kteří jsou již v penzi. Respondentka č. 1 se vyjádřila jen stručně o ostatních, kteří jsou zaměstnání, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že ona sama je v penzi. Respondent č. 2 se otázce bydlení věnoval poměrně rozsáhle s důrazem na starost o rodinu. Respondenti č. 3 a 4 uváděli nespokojenost se současným systémem a vzpomínali na dobu komunismu, kdy byla jistota zaměstnání. Respondent č. 5 pouze uvedl, že je se svým zaměstnáním spokojen.

Chápání významu práce v životě souvisí s uváděnými životními cíli. Nikdo z respondentů neuváděl jako svůj cíl dosažení kariéry nebo něco podobného. Práce je tedy chápána spíše jako nástroj k získání finančních prostředků, jež jsou nutné k dosahování skutečných cílů.

Vzdělání

Ke vzdělání se nikdo z respondentů zásadním způsobem nevyjádřil, což je u některých dotazovaných poměrně pochopitelné vzhledem k věku prvních dvou respondentů a vzhledem k tomu, že respondent č. 3 nemá rodinu. Na druhou stranu si vzpomínám na již zmiňované průzkumné šetření, které jsem prováděl u prvních dvou respondentů. Tenkrát o dosaženém vzdělání svých dětí začali mluvit sami od sebe a lze říci, že hovořili s určitou hrdostí. Může (ale nemusí) to znamenat, že problematiku vzdělání nevztahují ke kvalitě života. Nechci se zde však pouštět do spekulací. Mohlo jít také o mou chybu, že jsem se nesnažil tematiku vzdělání do rozhovoru prosadit.

7.3.3 Jsou dotazovaní spokojeni se svým životem?

Poslední tematickou oblastí analýzy dat je celková spokojenost respondentů se životem.

Respondentka č. 1 je se svým životem spokojená: „*Já su spokojená se svojím životem. Kdo by nebyl?*“ Tuto spokojenost dává do souvislosti s rodinným životem. V hodnocení spokojenosti se životem se také projevuje přístup, který jsem již naznačil dříve, a to vyrovnanost s tím, co situace přináší, a také určitá zodpovědnost za situaci. „*Vždycky to růžový není, to víš sám, ten život co ti předloží, musí to člověk podle toho brát, podmínky jsou někdy špatný a někdy dobrý a musíme ten život brát, jak to leží a běží. Co si uděláme, to máme.*“

Respondent č. 2 sice uvádí, že je nemocný, nicméně přesto trvá na zaškrtnutí „maximální spokojenosti“ na „teploměru spokojenosti se životem“. Možná také proto, že říká: „*Já su nemocný, manželka je nemocná, tak to je takový... Pro nás už na nic. No my už jsme staří. Hlavní věc ti mladí, aby byli zdraví a aby se měli dobře*“. Zdůrazňuje, že člověk musí životní situace přijímat, i když nejsou zrovna příjemné. „*Nevybereš si, chvílku je dobře, chvílku zle a musí se s tím člověk smířit. Život jde dál a musí se člověk podle toho zařídit.*“

Respondent č. 3 je někdy spokojený a někdy nespokojený. Politická a ekonomická situace ho neuspokojuje. Nicméně jak podotýká: „*Musí si člověk najít aspoň něco. Nejezdit do Himalájí. Byl jsem se teď třeba podívat v Jeseníkách a v Beskydech, na běžky.*“ Opět se projevuje na jednu stranu již výše uvedená snaha nevolit obtížně dosažitelné cíle, na druhou stranu schopnost radovat se z „menších“ věcí. Hovoří také o tom, že se musí člověk snažit. „*Život je boj.*“ Na druhou stranu část zodpovědnosti za svou životní situaci přenáší na stát, respektive na společnost.

Respondent č. 4 na otázku, jak je spokojený se svým životem, jen uvádí, že dříve se žilo lépe a teď je vše horší. V návaznosti na výše uvedené problémy kritizoval malou angažovanost Romů při řešení nepříznivých situací. Zmiňoval několik příkladů, kdy ne-Romové bojovali za svá práva formou stávky nebo veřejného protestu, avšak Romové dle jeho slov jen „*sedí doma a čekají na podporu.*”⁷¹ Nutno dodat, že onu zmíněnou pasivitu prokazoval i on některými svými názory, například když tvrdil, že za nezaměstnanost, drogově závislé Romy apod. může stát. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit možnost, že k této pasivitě ho dovedly životní zkušenosti. Nechci se však pouštět do velkých spekulací.

---

⁷¹ Ve smyslu dávek státní sociální podpory.

Respondent č. 5 je se svým životem spokojený. „*No já su spokojený se životem, prostě jako proč bych nebyl, ne?*“ Tuto spokojenost můžeme dát do souvislosti s naplňováním životních cílů, což se dotazovanému daří. Také je důležité podotknout, že tuto spokojenost uvádí navzdory blízkému stěhování, s nímž nesouhlasí. Lze tedy říci, že skutečně nadřazuje rodinu a zdraví nade vše.

Shrnutí

Všichni respondenti, i ti, již jsou se svým životem maximálně spokojeni, uvádí, že zažívají některé situace, které ke spokojenosti se životem nepřispívají. Jejich strategie, jež užívají k vyrovnání se s těmito problémy, se však liší. První dva respondenti hovoří o nutnosti přijímat v životě dobré i zlé a zároveň o určité zodpovědnosti člověka za svou situaci. Třetí respondent zodpovědnost za situaci neopomíná, nicméně část odpovědnosti přenáší na stát, respektive na společnost. Čtvrtý respondent zodpovědnost za veškeré problémy, jež uvedl, svaluje na špatnou státní politiku.

Tuto dílčí otázku jsem ze začátku vnímal spíše jako doplňkovou, nyní se mi však jeví jako zásadní, a to ze dvou důvodů. Úroveň spokojenosti se svým životem souvisí s individuálním vnímáním kvality života.

Druhý význam této otázky tkví v tom, že ji můžeme dát do souvislosti s ostatními okruhy, tím pádem můžeme odhadovat, z čeho spokojenost (nespokojenost) se životem vychází. Například vidíme, že respondent je spokojen s naplňováním svých životních cílů a následně je i přes nejisté vyhlídky ohledně nového bydlení celkově spokojen se životem. Je tedy pravděpodobné, že naplňování životních cílů a vnímání spokojenosti se životem spolu souvisí. Stejně tak si můžeme povšimnout, co respondenti v souvislosti se spokojeností se životem nespojují. Kupříkladu kvalita domů v lokalitě Školní ulice je často kritizována.⁷² Respondenti sice na přímý dotaz vyjmenují některé problémy týkající se kvality domů, pokud však mluví o spokojenosti se životem, této problematice se nevěnují.

---

⁷² Srov. AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH, *Holešov: O lokalitě*, [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/holesov>>.

8 Shrnutí

Základní výzkumnou otázkou bylo: „*Jak obyvatelé sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově vnímají kvalitu svého života?*“

Otázka vnímání kvality vlastního života je poměrně intimní záležitostí, proto je nutné si při čtení výsledků mého výzkumného šetření uvědomit možnost, že respondenti se „neotevřeli“ zcela. Lepších výsledků by snad dosáhl někdo, kdo se v prostředí dané lokality pohybuje delší dobu. Na druhou stranu tím, že jsem zaručil anonymitu, jsem snad částečně vytvořil prostředí, ve kterém nebylo nebezpečné se „otevřít“. Dokonce si myslím, že někdy může být pro člověka přijatelnější „otevřít“ se poměrně anonymně před cizím člověkem, než sdělit některé věci někomu, s kým se vidí každý den. Pokládám za relevantní předložit tyto pochybnosti čtenáři, aby sám mohl posoudit, nakolik jsou získaná data validní.

Je zajímavé podívat se na životní cíle respondentů a následně se zaměřit na jejich spokojenost se životem, jež je převážně vysoká. Někteří lidé mají příliš „vysoké“ cíle – chtějí mít prestižní zaměstnání, být materiálně zajištěni apod. a opovrhují tzv. „nízkými“ cíli. Jejich „vysoké“ cíle se jim však často nedaří naplňovat, jsou tedy nespokojeni. Uvědomuji si, že pro tuto myšlenku nepředkládám ve své práci důkazy, přesto si však dovoluji učinit tuto krátkou hypotetickou poznámku o existenci vztahu mezi naplňováním stanovených cílů a spokojeností aktéra. Tato myšlenka je (minimálně pro mě) jedním z nejdůležitějších výstupů této práce a může sloužit jako hypotéza, kterou by bylo možné dalším šetřením (kvantitativního ražení) ověřit.

Respondenti, včetně těch, kteří uvádějí maximální spokojenost se životem, konstatují, že život přináší i situace, které ke spokojenosti se životem nepřispívají. K vyrovnávání se s těmito situacemi používají různé strategie. Souvislost mezi užívanou strategií k vyrovnávání se s problémovými situacemi (například vědomí nutnosti přijímat věci, tak jak jsou) a pocíťovanou spokojeností se životem by také mohla být rozpracována dalším výzkumným šetřením.

Zajímavým zjištěním je rovněž přístup respondentů k problematice bydlení. Přesto, že žijí v domech, jejichž stav je často kritizován, oni sami tento

fakt reflektují jedině na přímý dotaz. Pokud mají mluvit o spokojenosti s bydlením, zmiňují jiné hodnotící prvky, například respondentka č. 1 dává spokojenost s bydlením do souvislosti s mezilidskými vztahy.

Myslím si, že výše uvedený text prokazuje významnost životních cílů pro individuální vnímání kvality života, také naznačuje další faktory, jež jej mohou ovlivňovat, kupříkladu pocíťování zodpovědnosti za naplňování cílů a zvolená strategie pro vyrovnávání se s nepříznivými situacemi.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem provedl výzkumné šetření zaměřené na individuální vnímání kvality života.

Výzkum obvykle končí tehdy, dosáhneme-li tzv. saturace. Jak uvádí Miovský: „*Saturace je vyčerpávající popis zkoumaného jevu, kdy další údaje již nepřinášejí nic podstatného pro validní interpretaci.*“⁷³. Jinak řečeno, nově získávaná data přestávají poskytovat zásadní nové informace, ale spíše v různých variantách potvrzují dříve zjištěné poznatky.⁷⁴

Jsem si vědom, že tohoto stavu jsem ve svém výzkumném šetření nedosáhl. Po konzultaci se svou vedoucí bakalářské práce jsem se přesto rozhodl vstupy do terénu ukončit. Důvodem je to, že v rámci bakalářské práce v podstatě není možné plné saturace dosáhnout.

Myslím si, že smysl mého výzkumu tkví zejména v zažití celého procesu tvorby kvalitativního šetření. Jak upozorňuje Závorská: „*Dovednost techniky kvalitativního interview je získávána nikoli čtením knih, ale jejím procvičováním.*“⁷⁵

Smysluplným výstupem mé práce může být také zjištění spojitosti mezi volbou „splnitelných“ životních cílů a následné spokojenosti se životem. Toto zjištění může sloužit jako hypotéza, kterou by bylo možné dalším šetřením (kvantitativního ražení) ověřit. Stejně tak by mohly být rozpracovány dalším výzkumným šetřením souvislost mezi užívanou strategií k vyrovnávání se s problémovými situacemi a pocíťovanou spokojeností se životem a také souvislost mezi pocitem zodpovědnosti za naplňování cílů a následnou spokojeností se životem.

Chtěl bych zdůraznit, že výše uvedené argumenty o „smyslu práce“ jsou spíše „technicko/ekonomického“ charakteru, tolik typického pro dnešní dobu. Pravým smyslem práce pro mě bylo lidské setkání a snaha o částečné pochopení druhého člověka – tedy něco, čeho se naopak v dnešní době příliš nedostává.

---

⁷³ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 262.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 266–267.

⁷⁵ Srov. KVALE, S. *Doing Interviews*, citováno podle: ZÁVRSKÁ, V. *Uvedení do kvalitativního dotazování s důrazem na narativní přístup*, s. 7.

Bibliografie

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH. *Holešov: O lokalitě*, [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/holesov>>, [cit. 2010-04-19].

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ V ROMSKÝCH LOKALITÁCH. *Zpráva o činnosti v lokalitách*. [online], dostupné na: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/zprava-o-cinnosti-asz-v-lokalitach-01-2008-06-2009/download>>, [cit. 2010-03-05]. 28 s.

DRAGOMIRECKÁ, Eva. ... [et al.] *SQUALA Subjective QUALity of life analysis příručka pro uživatele české verze Dotazníku subjektivní kvality života*. Praha : Psychiatrické centrum, 2006. 68 s. ISBN 80-85121-47-6.

KRATOCHVÍL, Stanislav. *Základy psychoterapie*, 4. aktualiz. vyd., Praha : Portál, 2002. 392 s. ISBN 80-7178-657-8.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. „Kvalita života: Vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*. Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 120 s. ISBN 80-86625-20-6.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie nemoci*. Praha : Grada Publishing, 2002. 198 s. ISBN 80-247-0179-0.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Praha : Portál, 2009. 279 s. ISBN 978-80-7367-568-4.

MĚSTO HOLEŠOV. *Město Holešov*, [online], dostupné na: <<http://www.holesov.cz/mesto-holesov>>, [cit. 2010-04-19].

MĚSTO HOLEŠOV. *Výřez mapy Holešova*, [online], dostupné na: http://twist.holesov.cz/tms/html/muholesov/?BBOX=-527413%2C-1153705%2C-525517%2C-1152283&client_lang=cz_iso&MAP=muholesov_html&client_type=map_html&WIDTH=800&HEIGHT=600&m_next_time=1&m_next_time=1&m_map_size=large_map&m_plan_mesta=true&m_db_pamatky=false&m_db_sport=false&m_db_urady=false&m_db_zdravotnictvi=false&m_db_benzin=false&m_db_skolstvi=false&m_db_peneznictvi=false&m_db_infosystem=false&m_zoombar=1, [cit. 2010-02-13].

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/7377>, [cit. 2010-04-19].

MINISTR, Michal. *Kvalita života uživatelů služeb v domě s pečovatelskou službou a uživatelů v domácí péči*, Olomouc : Univerzita Palackého, 2009. 71 s.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MORAVEC, Štěpán. *Samý známý věci: nástin problému sociálního vyloučení romských populací*. [online], dostupné na: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_85_1.pdf >.[cit. 2008-11-28]. 64 s.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-624-1.

NAVRÁTIL, Pavel ... [et. al] *Romové v české společnosti*. Praha : Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

POSPÍŠILÍK, JAN. *Vnímání kvality života obyvateli sociálně vyloučené lokality Školní ulice v Holešově*, Olomouc : Vyšší odborná škola sociální Olomouc, Předloženo 29. 4. 2010, vedoucí absolventské práce Mgr. Vladislava Závorská, 48 s.

ROMEIA, *Vsetínská radnice „slavnostně“ otevřela další romské ghetto*, [online], dostupné na: <http://www.romeia.cz/index.php?id=servis/z2006_0613>, [cit. 2010-04-14].

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno, Boskovice : Sdružení podané ruce, Nakladatelství Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠOLCOVÁ, Iva, KEBZA, Vladimír. „Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a predikátory“. In. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni, Kostelec nad Černými lesy* : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 120 s. ISBN 80-86625-20-6.

TUČEK, Milan ... [et. al]. *Dynamika české společnosti*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 428 s. ISBN 80-86429-22-9.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE: CENTRUM PRO OTÁZKY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Index lidského rozvoje*, [online], dostupné na: <<http://www.cozp.cuni.cz/COZP-39.html>>, [cit. 2009-12-02].

VALOUCHOVÁ, Eliška. „Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality: Závěrečná analytická zpráva: Lokalita Holešov“. In. KAŠPAROVÁ, Irena, RIPKA, Štěpán, SIDIROPULU JANKŮ, Kateřina. *Dlouhodobý monitoring situace Romských komunit v české republice, moravské lokality*, [online], dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/monitoring_morava.pdf>, [cit. 2009-11-21]. Brno : Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita v Brně, katedra sociologie, odbor sociální antropologie, 2008. 374 s. ISBN 978-80-87041-56-7.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*, [online], dostupné na: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/socialni-zaclenovani/prace-agentury-v-oblasti-promeny-romskych-ghett-zacala-vlednu-2008-ve-12-vybranych-lokalitach-40435/>>, [cit. 2010-04-19].

ZÁVRSKÁ, Vladislava. *Uvedení do kvalitativního dotazování s důrazem na narativní přístup*. Přichystáno k publikaci ve sborníku Spravedlnost a služba: sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS-VOŠ sociální Olomouc.

Slovníky

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

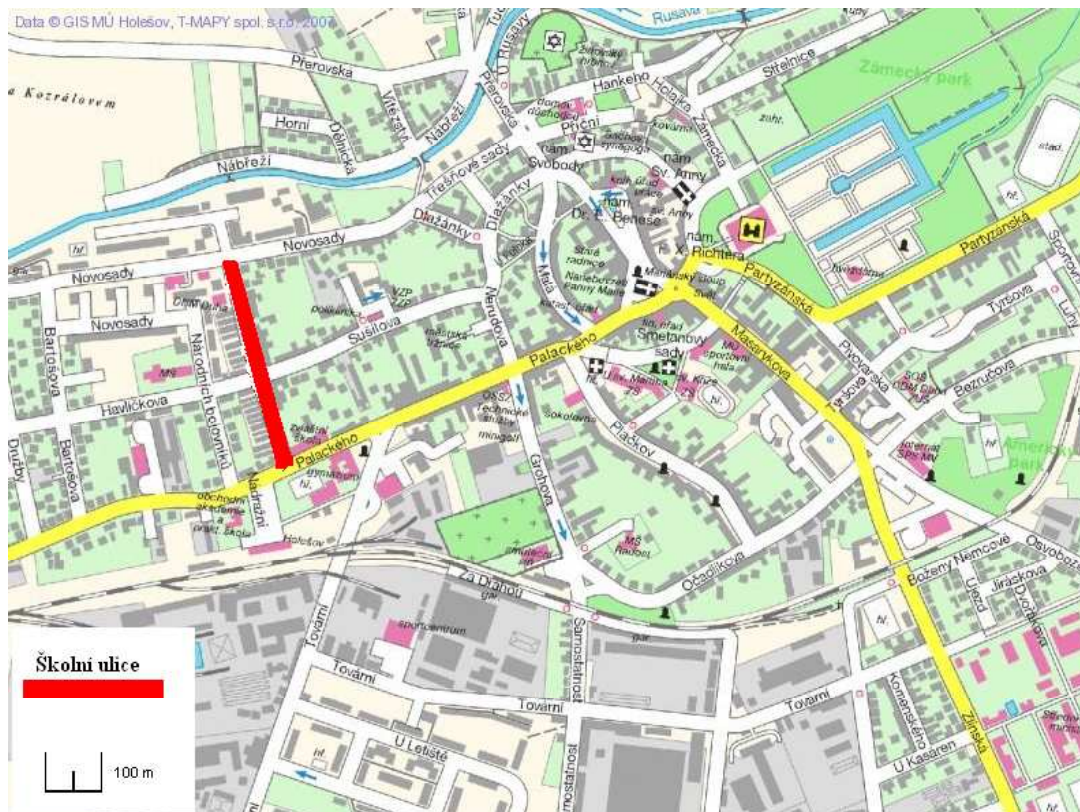
Velký sociologický slovník. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

Seznam příloh

Příl. č. 1: Vyznačení Školní ulice na výřezu mapy Holešova	48
Příl. č. 2: Fotografie z bourání několika domů ze Školní ulice	49
Příl. č. 3: Fotografie z bourání několika domů ze Školní ulice	50
Příl. č. 4: Druhé interview – transkripce jádra rozhovoru	51

Příl. č. 1: Vyznačení Školní ulice na výřezu mapy Holešova⁷⁶

⁷⁶ Výřez mapy Holešova, [online], dostupné na: http://twist.holesov.cz/tms/html/muholesov/?BBOX=-527413%2C-1153705%2C-525517%2C-1152283&client_lang=cz_iso&MAP=muholesov_html&client_type=map_html&WIDTH=800&HEIGHT=600&m_next_time=1&m_next_time=1&m_map_size=large_map&m_plan_mesta=true&m_db_pamatky=false&m_db_sport=false&m_db_urady=false&m_db_zdravotnictvi=false&m_db_benzin=false&m_db_skolstvi=false&m_db_peneznictvi=false&m_db_infosystem=false&m_zoombar=1>, výřez a vyznačení ulice provedeno autorem práce.

Příl. č. 2: Fotografie z bourání několika domů ze Školní ulice⁷⁷

---

⁷⁷ Fotografováno dne 16. listopadu 2009.

Příl. č. 3: Fotografie z bourání několika domů ze Školní ulice⁷⁸

---

⁷⁸ Fotografováno dne 16. listopadu 2009.

Příl. č. 4: Druhé interview – přepis jádra rozhovoru

Tazatel: Takže ta práce je zaměřená na kvalitu života, že každý člověk to může vnímat trochu jinak. A že to souvisí s tím, jaké má člověk v životě cíle a jestli se mu ty cíle daří...

Respondent: Daří splnit.

Tak právě mám za úkol zjistit, jaké kdo má životní cíle, co považujete v životě za důležité.

Poslouchej, ty cíle jsou všelijaký, každý člověk má nějaký. No a co považuju za důležité, důležitý je v životě to, aby člověk byl hlavně zdravý, aby měl rodinu zdravou, aby byla rodinná pohoda. To je pro mě jako nejdůležitější.

Hm

No a jinak, když je člověk zdravý, tak si pár korun vydělá, když má tu práci. No jako já už ne tu práci, víš, ale pro ty mladý jako. Ono je to v dnešní době těžký, víš přijdeš do podniku někde žádat o práci a vidijou jako Roma a už předem ti řeknou, že už mají všechno obsazený, že mají dostatek pracovníků, a tak to odbývají. Proto je tolik Romů, víš, na podpoře. A tady, loni, předloni jsem chodil na Výbor, víš na ty schůze...

Hm

Já jsem to tady měl ještě s panem Čonkou na starosti, jsme chodili na schůze. No tak to se vybavilo pro ty některý, pro ty mladý ta práce víš, že se tady to město uklízejí, takže aspoň něco. Jináč těžko práce se shání. To ne jenom pro Romy, ale aji pro vaše lidi. To je nedostatek míst jako. Někdo se vyučí a chce svoje zaměstnání, co se vyučil, dělat a ani to nesežene. Těžko. Takže to je problematický.

Ti mladí co majou děti, tak chodijou do školy. Někteří se učí dobře, některým se to nedaří. To je aji u vás tak.

No

Takže asi tak no... Kdysi jsme jezdili s koňma, víš, kočé.

Hm

My jsme byli takový kočovný národ. A živili jsme se tím... Tož ne já, to už jsou roky, co se jezdilo. V padesátém devátém roku byl konec toho. Vláda rozhodla tenkrát, aby tzv. cigáni už nejezdili s koňma a ubytovali se. Kde je přichytli, jako třeba v Holešově nebo ve Zlíně, v ten moment, v ten den, v ten dátum co byl vydanej, tak se tam automaticky musel přihlásit na trvalo a město mu potom dalo bydlení jako. Takže tak se přestalo kočovat.

A tož živili se handlováním koňů, víš. Prodávali koně, kupovali dělali jako víš change takzvaný. Tak se živili.

Hm

Ale byl to výlet. V březnu se vyjelo – oni měli vždycky dědinu nebo město, kde přes zimu bydleli a jak byl březen, už teplo, tak se vyjelo a celoročně se jezdilo po celém Československu. To bylo třeba dneska byls tady v Holešově a zítra si byl někde v Moravské Třebové. To se jezdilo od rána do večera, a tak putovali z místa na místo a poznali celou republiku, každý kousek, každý město, každou dědinu. A nejvíc vyhledávali takový kraje, kde byli hodně koňských handlířů, protože oni kšeftovali s koňma. Když si měl třeba lepšího koně a měl si málo peněz, tak on ti dal za to třeba slabšího, ale přidal ti zas peníze, že se to tím vyrovnalo jako.

Hm

No a tak se živili.

A vy jste to taky ještě zažil?

No jistě! Já mám sedmdesát jedna roků. To já jsem byl jako děcko tenkrát, jsem nebyl dospělý. No ale v tom padesátém devátém byl tomu konec.

Hm

Někdo si říkal – cigáni, ti jezdili s kočma, ale pro ně to byla rekreace, to byla dovolená celoroční pro ně. To vaši lidi, co byli zaměstnaní, tak měli čtrnáct dní dovolenů, když si ju zasloužil, když měl všechno odpracovaný, a vyjeli si někde do Bulharska nebo někde tady třeba do Tater, na Slovensko nebo tak. A Slováci zas sem, do Krkonoš a tak. A my jsme to objížděli celý všechno. Bez zábran, bez ničeho. Nikdo nám neudělal nic. A bylo to ještě tím dobrý, že kde jsme se jako ubytovali s těma vozma, s těma kočma, a to se muselo jít za starostou, tenkrát se říkal rychtář, na městský úřad a museli ukázat papíry – občanky a takový věci, víš. A to se jich ten starosta zeptal, jak dlouho tady minijou byt, třebas tady v Holešově, a řekli třebas týden, dva, jo?

Hm

No tož na ty dva týdny děcka chodily potom do školy. A když se jelo zas pryč a zas někde týden byli, tak zas tam chodily. No a tož to se tak dělalo, aby se to aspoň naučilo číst a psat. To není jak teď, že musí chodit celů etapu těch tříd.

No a tak jsme žili. A byli ty děti a ti starší lidi byli zdraví. Děcka běhaly bosky. Když už byl listopad a nebo když bylo chladno, napadl první sníh, tak chodili bosky po tym sněhu a nebylo jim nic. Ted' v zimě vyleze děcko a hned má rýmu a je zachlazený. Tenkrát to bylo takový, pro nás jako v té době to bylo fajn. Ted' už by jsme za to neměnili, to už by nebylo ono. A kór ty mladý, ti chodijou do školy a když potřebujou něco, tak...

Je to ted' takový, že hodně lidí, hodně Romů dělá patálii takzvanou, a kteří jsou ti dobří, tak trpíjíou všichni. Nebo si myslíjou Cigán jak Cigán, hodíjou to všechno do jednýho pytla, a to zas není správný. To aji u vašich lidí je to tak, že některý sou dobrý, některý sou špatný. Někdo třebas přepadne babičku a praští jí a vezme jí peněženku a má tam třicet nebo čtyřicet korun. Naši to zas toť takový věci nedělají. Ale to máš mezi vašima dobrý a zlý a mezi našima taky. To je všude tak.

V dnešní době, kdo má tu práci, z mladých, tak se má dobře. Kdo je na té podpoře, zaplatí z toho inkaso a co mu zbyde? Tak tak že přežije. Nedá se nic dělat no. Takový je život. Studenti toť toto chtěli s Havlem...

Hm

No ale přepočítali se ti studenti. Je sice volnost, můžeš jít kam chceš, ale musíš mít na to peníze...

Třebas bude aji tady dobře, ale kdy to bude, to nikdo neví. Vláda furt tam vymýšlí cosi. Oni si nahrabou 240, 280, 600 tisíc měsíčně a takový sumy a někdo je rád, že dostane opravdu tu podporu, aby mohl vyžít. A oni nahrabou tolik peněz a slibujou lidem, co bude a nic se neděje.

Hm

Já su nemocný, manželka je nemocná tak to je takový... Pro nás už na nic. No my už jsme staří. Hlavní věc ti mladí, aby byli zdraví a aby se měli dobře.

A teďka si myslíte, že v této době je to lepší bydlet v domě, nebo když by to šlo, tak byste radši zase cestovali?

Né, tak to už né. To už by se aji národ díval na to úplně z jinýho pohledu, víš? Tenkrát lidi byli zvyklí, žes přišel na dědinu nebo do města. Oni o tym věděli, že takzvaní Cigáni, že jezdili po celé republice. A teď by to už nedělalo dobrotu.

Hm

Nedělalo by to dobrotu z toho důvodu, že... Kdyby jezdili zase s těma kočma a přišli do třebas do dědiny, já to řeknu popravdě, jak to je, že by tam v obchodě něco šlohli a nebo na podzim, tam by zastavili u zahrádky, nakopali zemáků, zeleninu by pobrali a tak... A lidi na to byli zvyklí tenkrát, oni s tím počítali.

Ne teď už ne, to by nešlo. To už by ani ty děti, třebas mi starší ano, ale ti mladí, ti by s nama nešli nikde. Oni to nezažili, nevíjou, co to je, co jsme my tenkrát zažívali. Chvilku jsme se měli dobře, chvilku zle... Neměli jsme to lehký.

Hm

A to myslím, každý to má takový, ty začátky takový... Takže bude ti to stačit? Poslechneš si to doma a něco si z toho vybereš...

No ještě tady něco mám. Jak jste říkal, že důležité je to zdraví a rodina, tak mám taky zjistit, jak se to každému daří naplňovat...

Tož poslouchej, jak si to člověk zařídí, tak to má. Ale s tou nemocí to člověk nikdy neví, kdy ho to napadne. Jediná bytost na světě, jestli to existuje, pán Bůh, který v takových věcech pomáhá... My jsme dlouhý roky nemocní. Já ti říkám, že hlavní věc ty děti a jejich děti, aby byli zdraví... A to je důležitý pro rodinu. To je důležitý pro každou rodinu, aby byli zdraví a to zázemí aby bylo.

A to se vám teda daří...

No tak částečně jo, no... Nevybereš si, chvílku je dobře, chvílku zle a musí se s tím člověk smířit. Život jde dál a musí se člověk podle toho zařídít...

A ještě by mě zajímalo, jak jste říkal, že jste chodil na ten Výbor, na to město a že jste to tam nějak domlouval s těma pracema, jak potom ti lidi uklízeli třeba ty chodníky a tak... Oni vás sami požádali, aby jste přišel nebo...

Né tak... To jsem tam chodil s panem Čonkou a tož byl ten zájem o to, aby ti mladí, kteří můžou, kteří jsou zdraví, aby mohli dělat. No a potom se tak rozhodli, pozvali tam z pracovního úřadu tu paní a ta řekla, že má volný místa, tak pro dvacet lidí... Kdo mohl, tak se přihlásil na to a tak dělají. A chválíjou je lidi, že ty chodníky sou čistý, at' prší neprší dělají, chodí do práce. No tak vydělají si pár korun, mají to lepší než když jsou na podpoře. Tak co víc no... Co jsem mohl, to jsem sdělil.

A oni se vás jako přišli zeptat, jo?

No to se jako na těch schůzách projednávalo, na výboru...

Hm

Tam byl vždycky místostarosta pan Seifert, paní Šalerová, paní Horáková... Tož bylo nás tam vícero, a tak se to tam projednalo a dostali tu práci.

Takže vy jste byl takový zástupce...

Romů (říká jeho manželka)

A bych pravdu řekl, tak já jsem zastupoval naši rodinu a pan Čonka zase svoji rodinu. My jsme dva druhy tady.

Hm

My spolu jako nepatříme s těma Gáborovými a takovýma... To je něco jinýho a my jsme zas něco jinýho. My jsme kočovný národ a...

a oni jsou houslisti (říká jeho manželka)

...A oni jsou zase udomácnění. Umí hrát na hudební nástroje, oni to mají vrozený, daný od přírody. Vaši lidi, co hrají, tak mají noty a učijou se to a když chce nákou tu písničku zahrát, tak si otevře ten part a podle toho. Cigán to dělá všechno z paměti, dělá to přesně do detailů...

Dneska budou dávat ty Talenty a tam je cigánek, malý kluk a (říká jeho manželka)

...A hraje na housle. Ve čtvrt na devět na slovenské stanici jednička. To je pěkný program.

A některý ty děcka chodili aji do Duhy (centrum poskytující různé kroužky) **nebo jak se to menuje**

TYMY (centrum poskytující různé kroužky; říká jeho manželka)

Tančit, zpívat a tak.

Takže to už... Co bych ještě měl říct no... To myslím, že stačí, už si něco z toho vybereš...

Hm...

Kdyžtak ještě tady to bydlení – jsem slyšel, že se máte stěhovat, nějak výhledově...

No výhledově... Byly řeči červen, červenec že bysme se měli stěhovat, že se to má bourat. No ale kde nás dají, to my nevíme...

No ale tož na ulic nás nevyhodí. Něco nám dají a... Uvidíme.

A kde ty chodíš do školy, do Olomouce?

No

No, jo...

Potřebuješ se ještě na něco zeptat?

No, ještě tady mám takovou poslední věc, že tady na té čáře mám zaškrtnout, jestli je člověk spokojený nebo nespokojený. Když by byl nespokojený, tak to zaškrtnu tady, když spokojený, tak tady nebo třeba doprostřed, když je to tak napůl.

No záleží teď na tým, že s čím je spokojený.

No s celým životem.

Celkově, no tak... Mimo, že jsme nemocní, tak jsme celkem aj spokojení.

Takže...

Tam. (zaškrťávám maximální spokojenost na „teploměru spokojenosti se životem“)

A je to.

Děkuju.